

НАУКОВА СПІЛЬНОТА
www.spilnota.net.ua

П'ЯТДЕСЯТІ ПЕРШІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

27 жовтня 2020 р.

**Львів
2020**

П'ятдесят перші економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2020.- 88 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Графська Орислава Іванівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанного
бізнесу Львівського державного
університету фізичної культури ім.
Івана Боберського*

*Боратинський Олег Володимирович
викладач кафедри готельно-
ресторанного бізнесу Львівського
державного університету фізичної
культури ім. Івана Боберського*

*Євдощенко Олена Вадимівна
фізична особа підприємець,
магістрант Львівського
університету бізнесу і права*

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІНИ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

Питання формування ціни в підприємствах готельного господарства є дуже важливим, особливо для України, де сфера туризму за період з 2014-2019 рр. почала стрімко розвиватися. Сьогодні особливе занепокоєння викликає ситуація яка супроводжує весь світ загалом та нашу країну зокрема, це пандемія COVID-19. Пандемія корона вірусу впливає, як на здоров'я та життя громадян, так і на функціонування всіх сфер економіки, це особливо стосується країн з нестабільною економікою.

Аналізуючи економічну ситуацію за період з січня по вересень, яка відбувається в Україні загалом можемо сказати наступне, що порівнюючи

надходження до державного бюджету були на 3,8% меншими ніж було заплановано в бюджеті на 2020 р., в грошовому еквіваленті це склало понад 20 млрд грн, а ВВП в Україні скоротилося на 7%. Відповідно, аналізуючи такі статистичні дані розуміє, що це торкається абсолютно всіх сфер економіки.

Питання самоокупності та беззбитковості підприємств готельного господарства є теж важливими в ситуації з пандемією COVID-19. Здебільшого в нормальній робочій ситуації відбувається так, що підприємства готельного господарства в Україні продають свої товари та послуги за цінами, які є встановлені самими підприємствами з урахуванням всіх витрат, та з митою отримання максимального прибутку.

У період нестабільності та встановлення ринкових відносин в Україні в ринковий механізм поєднується з механізмом державного регулювання цін на окремі категорії послуг готельних підприємств.

Важливу роль на ціни та тарифи в готельних підприємствах відіграють податкові навантаження, які передбаченні чинним законодавством, а саме: акцизний збір; готельний збір; ПДВ; податок на прибуток

Беручи до уваги систему державного управління якістю обслуговування в готельних підприємствах важливу роль відіграє нормативно-правовий контролю, який гарантує високу стабільність та стійкість якості послуг, які надають підприємства готельного господарства, а в період пандемії коронавірусу це є надзвичайно важливим питанням. Необхідність підвищення якості обслуговування у готелях також зумовлена невідповідністю національних стандартів світовим. У зв'язку з цим на державному рівні виникла необхідність структурувати національну та світову нормативно-технічну документації згідно з чинною законодавчою базою України.

Якість послуг у готелях України регулюють правова та нормативна бази. Правову забезпечують Закони України «Про туризм» і «Про підтвердження відповідності», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію», «Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні».

В основу регулювання у туристичній сфері економіки України, зокрема стосовно якості послуг у готелях, покладено Закон України «Про туризм», який діє з 15 вересня 1995 р., зі змінами та доповненнями, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про

туризм» від 18 листопада 2003 р. [1]. Він визначає загальні правові, організаційні й соціально-економічні принципи реалізації державної політики України у сфері туризму та спрямований на гарантування прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, безпечне для життя довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав, закріплених Конституцією України, встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням туризму на території України. Закон України «Про туризм» став правовим підґрунтям для розроблення комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності.

Отже, виходячи з вище наведеного можемо зробити висновок, що вплив держави на формування ціни в готелях відіграє велику роль, а в період пандемії особливо, доцільно б було на державному рівні, зараз встановити податкові канікули для підприємств готельного господарства, або прийняти питання, щодо компенсації частково податків та зборів, а в частині нормативно-правового регулювання прийняти зміни та доповнення до санітарно-гігієнічних норм готельних господарств, який би включав питання підвищеної уваги щодо дезинфікації приміщень готельних господарств в яких перебувають певний час гості (тобто туристи, чи особи які відвідують заклади готельного господарства). Також потрібно передбачити державне забезпечення всіма необхідними засобами для боротьби з пандемією COVID-19 (дезинфікатори, маски та рукавички для персоналу та інші засоби), за рахунок бюджетних коштів, і тоді враховуючи ці пропозиції готельні господарства приватної форми власності зможуть знизити ціну. Це відповідно дозволить додатково залучити клієнтів певним готельним господарствам та втриматися на ринку в непростий кризовий період, який переживають всі сфери економіки, а сфера туризму найбільше.

Література:

1. Закон України «Про туризм» від 16.10.2020. № 124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

*Олексієнко Анастасія Сергіївна
магістрант факультету соціології і
права, Київський національний
технічний університет «Київський
політехнічний інститут ім.
Ігоря Сікорського»*

*Воржакова Юлія Петрівна
кандидат економічних наук,
асистент кафедри менеджменту,
Київський національний технічний
університет «Київський
політехнічний інститут ім.
Ігоря Сікорського»*

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державне регулювання інноваційної діяльності охоплює регулювання умов самої інноваційної діяльності, а також пряме управління державними інвестиціями в науково-технологічні розробки за допомогою системи податків з диференціацією об'єктів і суб'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг.

Згідно з Законом України "Про інноваційну діяльність" основними формами державного регулювання інноваційної діяльності є:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [1].

Вчений Д. Ю. Миргородський вважає, що державне регулювання — це процес управлінського впливу держави на стан окремих сегментів ринку (грошового ринку, ринку праці, зовнішньоекономічного сегмента) за рахунок зміни мікро і макроекономічних параметрів з метою досягнення збалансованого зростання (економічного зростання при повній зайнятості всіх факторів) економічної системи. Отже, державне регулювання — це система заходів держави задля забезпечення виконання усіх своїх функцій [3, с. 92].

Під методами державного регулювання інноваційної діяльності розглядаються прямі та непрямі способи впливу органів державної влади на поведінку суб'єктів інноваційної діяльності з метою підвищення інтересу до створення, освоєння і поширення інновацій та реалізації на цій основі інноваційної моделі розвитку країни (рис. 1).

Рис. 1. Різновид методів державного регулювання інноваційної діяльності

Однією з найважливіших економічних функцій держави в ринковій економіці є створення правової основи її функціонування.

Також напрямом діяльності держави є безпосередня участь її загальнодержавних, регіональних і місцевих органів у регулюванні обсягів і використання різних джерел інвестування інновацій. У процесі формування ринку відбувається переміщення фінансування від централізованих до децентралізованих джерел. Серед засобів впливу держави на процес функціонування економіки важливе місце належить державним асигнуванням і дотаціям, оскільки ключовим моментом у побудові механізму державного регулювання є надійне забезпечення діяльності всіх суб'єктів господарювання.

Норми і нормативи використовуються як базовий елемент при розробці територіальних планів, а також при обґрунтуванні варіантів розвитку країни в цілому. Система норм і нормативів включає: соціально-економічні норми й нормативи; норми та нормативи розвитку матеріальної бази й соціальної інфраструктури; економіко-екологічні [2, с. 85].

Ефективними регуляторами прямої дії на виробництво є державне замовлення й державні закупівлі. Оскільки економічна роль держави полягає у забезпеченні загальнодержавних потреб та захисту інтересів соціально незахищених груп населення, державним замовленням як інструментом державного регулювання формуються завдання на виготовлення, поставку промислової, спеціальної та сільськогосподарської продукції, продовольчих і непродовольчих товарів народного споживання, виконання робіт і надання послуг за номенклатурою і в обсягах, що забезпечують реалізацію державних та міждержавних цільових програм, виконання міжурядових угод і створення державних резервів [2, с. 91].

До стаціонарних засобів державного регулювання можна віднести ліцензування, квотування, стандартизацію та експертизу інвестиційних проектів. Це прямі засоби впливу держави на інвестиційну діяльність, оскільки за їхньої реалізації держава бере безпосередню участь у непрямих засобах.

Квоти на імпорт вводяться з метою захисту національних виробників від іноземної конкуренції та зменшення обсягів імпорту, а також для поліпшення торговельного балансу.

Для регулювання відповідного інвестиційного попиту може вводитися диференційований податок на інвестиції, пов'язані з інноваціями; здійснюватися спеціальна амортизаційна політика, у тому числі з прискореною амортизацією основних фондів. При цьому пільги можуть встановлюватися диференційовано для окремих галузей і сфер економіки, елементів основних фондів, видів устаткування через надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; здійснення кредитної політики; впровадження державних норм і стандартів, антимонопольних заходів; приватизації державної власності, включаючи незавершене будівництво; провадження політики ціноутворення; створення певних умов користування землею та іншими природними ресурсами; експортування інноваційних проектів.

При вивченні механізму державного регулювання інноваційної розвитку можна дійти висновку, що державна підтримка інноваційної діяльності являє собою сукупність фінансових інструментів, що забезпечують підвищення економічної зацікавленості всіх учасників інноваційного процесу в розробці та просуванні продукції з новими споживчими властивостями. При здійсненні інноваційної діяльності існують певні обмеження та чинники, що перешкоджають її проведенню. З метою уникнення даних факторів створюється необхідний набір інструментів державної підтримки та їх оптимальне поєднання.

Список використаної джерел:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04 липня 2002 № 40-IV відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст. 266.
2. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 295 с.
3. Миргородський Д.Ю. Теоретичні підходи до дефініції поняття "державне регулювання економіки". *Вісник НТУ "ХПІ"*. 2012. № 49. С. 90-98.

Маркетинг

Разінькова Міла Юріївна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин, регіональних
студій та туризму, Університет
митної справи та фінансів

Небаба Наталія Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин, регіональних
студій та туризму, Університет
митної справи та фінансів

Ятчук Ольга Михайлівна
кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
регіональних студій та туризму,
Університет митної справи та
фінансів

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОДАЖАМИ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ

Аналізуючи весь процес, що включає туристична індустрія, ми можемо побачити, що технологічний прогрес впливає на процеси її розвитку, так само як і інші чинники такі як соціальні, економічні та географічні. Туризм є важливою економічною діяльністю для будь-якої країни та світової економіки, і використання технічного прогресу, сприяє її оптимізації.

Розглянемо основний перелік існуючих технологій та ІКТ-додатків, які використовуються в туристичній галузі з метою ефективного

управління нею, підвищення продажів туристичних продуктів та залучення нових споживачів.

Веб-сайти. В останні роки, здається, ніщо так не змінило туристичну галузь більше, ніж ІКТ та Інтернет. Масове розповсюдження електронного бізнесу та посилення конкуренції на світовому рівні спричинили різке переосмислення способів розвитку туристичного бізнесу, коли почала зростати конкуренція серед туристичних напрямків [1].

Цифровий маркетинг. В даний час сегментація ринку така, що туристичні фірми повинні знати, як адаптувати свою пропозицію на момент бронювання, тому необхідно постійно пристосовувати туристичні послуги до величезного числа споживачів та існуючих сегментів ринку. ІТ-засоби допомагають ретельно вивчити туристичний продукт, оскільки вони забезпечують використання простору майже без обмежень, демонструючи всі характеристики туристичних продуктів, через відео, персоналізований простір, можливі конфігурації, різні пакети для відпочинку [2]. І далі, дозволяючи замовнику самостійно обрати туристичний продукт з урахуванням необхідних потреб та побажань, які найкраще підходять для нього. З огляду на те, що веб-сайт може бути «упаковкою» туристичного продукту, його інтерфейс часто відповідає за рішення про придбання, тому сайт повинен бути постійно наповнений актуальним вмістом і зручним у використанні, так щоб споживачу з першого кліку або запиту була доступна необхідна інформація [3].

Соціальні мережі відіграють вирішальну роль у подорожах туристів – від планування поїздки до обміну досвідом. Раніше місце відпочинку було обрано за каталогами туроператорів та інформації від турагентів. Це змінилося, тепер потенційні туристи шукають в Інтернеті всю інформацію про місце або місця, які вони хочуть відвідати перед поїздкою, і часто шукають пропозиції щодо місць для відпочинку, тим самим створюючи пакет відпусток, який справді їх задовольняє. Соціальні мережі є одним із найпотужніших інструментів сучасного туризму. Використання цих інструментів з метою розвитку туризму значно зросло завдяки Facebook, однієї з найпопулярніших за кількістю щомісячних відвідувачів соціальною мережею.

У туризмі відгуки та рекомендації туристів мають велике значення для зростання популярності туристичної фірми та для популяризації подорожей. І підкріплюючи інформацію фотографіями, відеозаписами з

місця відпочинку, які потім розповсюджують через соціальні мережі викликає інтерес у інших користувачів.

Мультимедіа також є одним із ключових напрямків розвитку туризму. Інформація про туризм потребує великого представлення зображень та графіки, щоб забезпечити відчутний образ для тих, хто планує поїздки. Використання анімації та відео може покращити вміст інформації та її взаємодію з потенційним споживачами. На відміну від інформації в автономному режимі, яка в односторонньому порядку надається туристам, Інтернет дозволяє людям з усього світу віртуально взаємодіяти з місцем подорожі, використовуючи тривимірну концепцію (3D) віртуальних відвідувань. Досвід роботи в комп'ютерному середовищі може імітувати фактичні відвідування, а віртуальну подорож може забезпечити майже реальний досвід. Інтерактивні веб-сайти були прийняті інтернет-продавцями для залучення споживачів в Інтернеті, заохочення інтернет-покупок та створення лояльності.

Мобільні технології. Прогрес мобільних технологій, особливо за останні роки, дозволив появу нових мобільних послуг. Зараз мобільні телефони використовуються для доступу до Інтернету, для створення та перегляду зображень та відео, для пошуку людей та місць, а також як інструменти навчання та соціальної передачі інформації. Мобільний телефон з традиційного пристрою голосового зв'язку перетворився на інструмент, що полегшує взаємодію. Швидке зростання використання мобільних пристроїв (мобільні телефони, персональний цифровий асистент (КПК), портативні комп'ютери) та збільшення покриття бездротової мережі сприяють доступу до Інтернету через мобільні пристрої, що дає змогу розширити простір за часом доступу до Інтернету.

Еволюція мобільних технологій та інфраструктури (смартфони, планшетні комп'ютери, розумні годинники, смарт-смуги, GPS-локатори та відповідне програмне забезпечення) стають звичайною частиною нашої повсякденної діяльності. Таким чином, нова частина електронної комерції під назвою м-туризм швидко розвивається. М-туризм – це використання мобільних у туристичні діяльності. Це може максимізувати прибутковість за межі національних кордонів та зробити туризм простішим, швидшим та дешевшим, ніж раніше. М-туризм розроблявся для різних цілей, таких як [4]: підтримка подорожей, дозволяючи доступ до цільового маршруту та необхідного часу; послуги, що базуються на розташуванні (location-

based services LBS – програмний сервіс, який використовує дані про локації для управління будь-якими функціями), дозволяючи запитувати карти, розташування магазину, погоду та туристичні напрямки в даному регіоні; електронні путівники, що дозволяють отримати доступ до туристичних підказок, цін, особливостей та туристичних пам'яток; сповіщення про події або виконання запланованих заходів протягом певного часу; послуги дорожньої карти, що дають змогу ознайомитися з умовами дорожнього руху та альтернативними маршрутами.

Інтелектуальне середовище (ІС) – це бачення, яке сприяє збагаченню простору, роблячи його динамічним, адаптивним, прозорим, де традиційний комп'ютер та його традиційні входи та виходи зникають. Перше посилення на ІС було введено в 2001 році Європейським Союзом як еволюцію технологій [5]. І згадуючи історію комп'ютера, спочатку це був об'єкт дуже дорогий, важкий для розуміння та використання, рідкісний і цінний ресурс, і не кожен міг ним скористатися. З 80-х років ми стали свідками масового використання цього ресурсу.

Успішне функціонування туристичного бізнесу значною мірою залежить від належного використання нових технологічних програм. ІКТ відіграють вирішальну роль у функціонуванні внутрішнього управління туристичної фірми. Встановлення взаємозв'язку із зовнішнім середовищем дозволяє здійснювати координацію між усіма зацікавленими сторонами туристичної системи. Майбутнє туризму буде зосереджене на технологіях, орієнтованих на користувача, які допоможуть туристичним фірмам динамічно взаємодіяти зі своїми клієнтами. Споживачів стає все більше, і вони дедалі більше здатні визначати елементи своїх туристичних продуктів. Вони також набагато витонченіші та досвідченіші, а тому їм набагато складніше догодити. Інноваційні туристичні фірми повинні мати можливість перенаправляти ресурси та знання на споживачів та забезпечувати більшу кількість успішних продажів. Розробка нових додатків дозволяє постачальникам туристичних продуктів підвищити свою ефективність та впорядкувати свої комунікаційні стратегії. Інноваційні технології підтримують взаємодію налаштовану та постійну присутність. Потрібні гнучкі стратегії як на стратегічному рівні, так і на тактичному управлінні, щоб гарантувати, що можливості та виклики, зумовлені ІКТ, матимуть перевагу для туристичних фірм щодо збільшення їх спроможності до інновацій та конкуренції.

Література:

1. Готинян В. С. Томченко О. В., Семененко А. В. Туристичні геоінформаційні веб-сайти. Географія та туризм. 2010. Вип. 8. С. 137-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2010_8_32.
2. Васильців Н. М. Цифровий маркетинг як складник перспективного напрямку розвитку індустрії 4.0. Науковий погляд: економіка та управління. 2019. № 2. С. 35-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2019_2_6.
3. Занора В. О. Інтернет та цифровий маркетинг: теоретичні основи. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 36(1). С. 117-120. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36(1)_26).
4. Doller, M., Kockerandl, G., Jans, S., & Limam, L. (2009). MoidEx: Location-based mTourism system on mobile devices. Multimedia Computing and Systems.
5. Ducatel, K., Bogdanowicz, M., Scapolo, F., Leijten, J., & Burgelman, J. (2001). Scenarios for Ambient Intelligence in 2010. IST Advisory Group.

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

*Волошина-Сідей Вікторія Вадимівна
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів
та обліку Миколаївського
національного університету
ім. В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв,
Україна*

*Чернова Анастасія Ігорівна
студентка кафедри фінансів та
обліку Миколаївського національного
університету
ім. В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв,
Україна*

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВИТРАТ В ПРОЦЕСІ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Важливою частиною у системі внутрішнього контролю за станом бухгалтерського обліку на підприємстві є внутрішній аудит витрат діяльності. Основною метою внутрішнього аудиту є контроль за правильністю ведення бухгалтерського обліку витрат та економічним витрачанням ресурсів та оцінка методів управління витратами на підприємстві для їх оптимізації.

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудиту», внутрішнім аудитом вважається оцінювальна діяльність служби, створеної суб'єктом господарювання. Внутрішній аудит є більш корисним для поліпшення управління підприємством ніж зовнішній і слугує базою для потреб керівництва та менеджерів підприємства, оскільки внутрішні аудитори більш обізнані з особливостями діяльності суб'єкта господарювання. Залежно від специфіки роботи внутрішній аудит може проводитися однією особою (наприклад фахівцем з бухгалтерського обліку, економістом,

фінансистом) або спеціально створеною службою. Права, обов'язки та відповідальність спеціалістів такої служби регулюється посадовими інструкціями [2].

Проведення внутрішнього аудиту витрат є одним із напрямків їх оптимізації, адже саме від якісного управління витратами залежить функціонування підприємства, його конкурентоспроможність, рентабельність та прибутковість. Він дозволяє:

- оцінити правильність ведення обліку витрат;
- проаналізувати зміни в структурі витрат;
- виявити причини відхилень в списанні матеріалів від нормативів;
- виявити незаконні та нецілеспрямовані витрати;
- виявити та мобілізувати резерви для збільшення випуску продукції або зниження її собівартості;
- удосконалити організацію і управління виробництвом.

Для збору аудиторських доказів при проведенні внутрішньої перевірки аудитор доцільно застосовувати такі процедури як перевірка, спостереження, опитування, підтвердження, підрахунок, аналітичні процедури. Основну увагу внутрішньому аудиторі необхідно приділяти перевірці тих показників фінансово-господарської діяльності підприємства, які можуть позитивно вплинути на ефективність виробництва. Для цих цілей вивчають первинні документи з обліку витрат, облікові регістри, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, звітність підприємства [1].

Внутрішній контроль витрат на підприємстві необхідно проводити регулярно та безперервно, що дозволить своєчасно виявити всі недоліки у роботі працівників та попередити їх у майбутньому, а також розробити політику ефективного управління витратами, відповідно до потреб підприємства.

Література:

1. Фатюха Н.Г. Дослідження внутрішнього аудиту витрат підприємства./Н. Г. Фатюха, О. Є. Карлюга// Ефективна економіка № 4, 2013 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1960>

2. Дорош Н.І. Внутрішній аудит витрат на виробництво./ Дорош Н.І., Лясківська Г.В. // Молодий вчений № 3, 2018 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/77.pdf>

*Уманська Юлія Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний
університет, м. Запоріжжя*

*Кащенко Валерія Валеріївна
Запорізький національний
університет, м. Запоріжжя*

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА РЕЗЕРВИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Основні засоби формують матеріально-технічну базу і характеризують виробничу потужність підприємства. Наявність основних засобів в достатній кількості та раціональне застосування допомагає поліпшенню всіх техніко-економічних ознак, таких як збільшення виробництва продукції, зниження її собівартості, трудомісткості виготовлення. Тому актуальним постає питання аналізу ефективності використання основних засобів, а також виявлення резервів їх підвищення.

Наукові дослідження даної проблематики знаходять відображення у працях таких вчених як: В. Завгородній, В. Моссаковський, М. Півторак, В. Савченко, Н. Ткаченко та інших.

Метою аналізу використання основних засобів є: визначення рівня ефективності застосування засобів праці, виявлення резервів підвищення інтенсивності й ефективності використання основних засобів, визначення показників використання виробничої потужності й основних засобів, а також факторів, що впливають на них; оцінка забезпеченості основними засобами підприємств, технічного стану; і т.д. [2].

Провідним результатом підвищення рівня ефективного використання основних засобів є збільшення обсягу виробництва продукції. У свою чергу, кількість виготовленої продукції при наявному розмірі виробничого обладнання залежить, з одного боку, від фонду часу його продуктивної роботи протягом доби, тобто їх екстенсивного

завантаження, а з іншого, - від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу (інтенсивного навантаження). Можна виділити наступні напрями підвищення екстенсивного використання обладнання: безперебійне постачання виробництву сировини, матеріалів, електроенергії, палива тощо, усунення причин нерівномірної роботи підприємства [2]. Основними напрямками підвищення інтенсивного навантаження устаткування є: удосконалення технологій та організації виконання робіт, правильний вибір машин та робочого обладнання, впровадження сучасних технологій.

Для оцінки використання усієї сукупності основних засобів на підприємстві доцільно застосовувати і інші узагальнюючі показники: фондівіддача, фондоемність, рентабельність основних засобів тощо.

З метою розробки раціональної технологічної політики підприємства доцільно провести факторний аналіз показників оцінки використання основних виробничих засобів і, в першу чергу, фондівіддачі. Підвищенню фондівіддачі сприяє низка факторів – збільшення часу роботи обладнання, збільшення питомої ваги активної частини основних засобів, механізація та автоматизація виробництва, модернізація діючого обладнання, підвищення інтенсивності роботи устаткування, збільшення частки діючих основних засобів.

Отже, основні засоби є основою у матеріально-технічній базі будь-якої галузі господарювання. Їх зростання забезпечує збільшення економічного потенціалу та виробничих можливостей підприємства, підвищення технічного рівня виробництва, збільшення темпів випуску продукції.

Список використаної літератури:

1. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 654 с.
2. Чорна І.О. Ефективність використання основних виробничих засобів та розробка пропозицій щодо її поліпшення // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2009. №2. 212-216 с.
3. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник За ред. проф. А.Г Загороднього. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 487 с.

Податкова система. Бюджетна система

*Віра Аліна Віталіївна
студентка економічного
факультету, Харківського
національного університету ім.
В. Н. Каразіна*

*Науковий керівник: Чуприна Олена
Анатоліївна, кандидат економічних
наук, доцент, Харківський
національний університет ім.
В. Н. Каразіна*

ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ В 2020 РОЦІ

Податкова соціальна пільга — сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб має зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отримуваного з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати.

Відповідно пп.169.4.1 п. 169.4 ст.169 Податкового кодексу податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата та інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди, якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, що діє для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень. Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» №294-IX прожитковий мінімум для працездатних осіб встановлений в розмірі 2102 грн, таким чином граничний розмір доходу, який дає право на отримання ПСП складає 2940 гривень.

Слід зазначити, що незважаючи на збільшення протягом року розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб будь-який платник податку має право на зменшення суми загального місячного

оподатковуваного доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму ПСП у розмірі, що дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць) встановленому законом на 1 січня звітного податкового року. Тобто протягом звітного податкового року розмір ПСП залишається незмінним і в поточному році він складає 1051 гривень.

Варто звернути увагу, що розмір мінімальної зарплати з 01.09.2020 становить 5000 гривень. Тож, меншу за цю величину зарплату не мають нараховувати працівникові за виконану місячну норму праці. Тобто ПСП не буде застосована до доходів переважної більшості працівників, так як розмір їх заробітної плати буде вищим за 5000 грн., а граничний дохід для застосування ПСП на 2020 рік — 2940 грн.

Таким чином, загальною ПСП зможуть скористатися лише працівники, які прийняті на роботу не з першого числа місяця, або працівники, що трудяться на умовах неповного робочого часу.

Також законом передбачені окремі категорії осіб, які за певних умов матимуть право на ПСП у 2020 році навіть за такого рівня мінімальної зарплати. Мається на увазі застосування ПСП на дітей, що передбачено абз. 2 пп. 169.4.1 ПКУ. Згідно з такою нормою, граничний розмір доходу, що надає право на отримання ПСП одному з батьків у випадку та в розмірі, передбачених пп. 169.1.2 ПКУ та пп.пп. «а» і «б» пп. 169.1.3 ПКУ, визначають як добуток граничного розміру доходу для застосування ПСП і відповідної кількості дітей (у 2020 році — 2940 грн помножині на кількість дітей). Отже, граничний розмір доходу для застосування ПСП зростає відповідно до кількості дітей.

Право на соціальну пільгу на дітей має один із батьків. Але у випадку, коли другий із батьків отримує заробітну плату меншу 2940 грн., він також має право на загальну ПСП «на себе».

При народженні другої дитини, працівнику потрібно віднести свідоцтво про її народження бухгалтеру відразу після отримання цього документу, щоб підвищити розмір ПСП та не втрачати свій дохід.

Новий працівник може скористатися правом на податкову соціальну пільгу вже в місяці прийняття на роботу. Але тут має бути дотримано такі умови:

- 1) працівник має написати заяву про застосування ПСП (пп.169.2.2 п.169.2 ст. 169 ПКУ);

- 2) у місяці прийняття на роботу працівник не повинен був користуватися такою пільгою за попереднім місцем роботи.

Відповідальність за цією умовою несе сам працівник, але бухгалтеру варто поцікавитися, чи застосовували на попередній роботі в місяці звільнення працівника пільгу. Усе тому, що відповідно до пп. 169.2.1 п. 169.2 ст.169 ПКУ, податкову соціальну пільгу застосовують до нарахованого платникові податку місячного доходу у вигляді зарплати тільки за одним місцем його нарахування (виплати). Якщо ж ПСП застосується повторно, працівник в цьому місяці втратить право на застосування пільги за обома місцями роботи, і задля того аби відновити право на неї, йому доведеться сплатити і суму недоплаченого податку, і штраф у розмірі 100% недоплаченого податку. Право на застосування податкової соціальної пільги відновиться з податкового місяця, що настає за місяцем, в якому сума такої недоплати та штраф повністю будуть погашені.

Також необхідно брати до уваги, що ПСП не може бути застосована до заробітної плати, яку платник податку протягом звітного податкового місяця отримує одночасно з доходами у вигляді стипендії, що виплачується йому як студенту з бюджету (пп. 169.2.3 п. 169.2 ст.169 ПКУ).

Отже, не тільки бухгалтер, а й сам працівник повинен контролювати правильність розрахунку та законність нарахованої йому соціальної пільги, щоб використати її в повній мірі, або щоб випадково не втратити. Бухгалтер, в свою чергу, надаючи податкову соціальну пільгу працівникові, повинен зважити всі аспекти законодавства та переконатись в правильності застосування цього права, наданого Податковим кодексом України.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (Редакція станом на 13.08.2020) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 18.08.2020).
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 № 294-IX (Редакція станом на 04.10.2020) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text> (дата звернення: 25.08.2020).

*Машилій Галина Богданівна
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя*

*Ткачук Катерина Ярославівна
студентка, Тернопільський
національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасний етап державотворення України відзначається проведенням кардинальних змін в системі публічного управління. Процес децентралізації державної влади передбачає значне розширення повноважень та відповідальності органів місцевого самоврядування, посилення їх фінансово-економічної, правової та організаційної самостійності у прийнятті рішень.

На даний час у нашій країні завершився процес об'єднання територіальних громад, яких стало налічуватися 1469. Їх було сформовано як спроможні за рядом індикаторів. У процесі реформи для оцінки спроможності використовувалися такі показники як територія громади, індекс податкоспроможності, демографічні показники, частка місцевих бюджетів у загальних фінансових показниках, можливість створення опорної школи та інші.

Проте справжня здатність успішного функціонування громад, можливість повноцінного виконання поставлених на них завдань щодо покращення умов проживання та зростання спектру і якості наданих послуг стане відомою лише після кількох років їх діяльності. Саме час виявить, яким об'єднаним територіальним громадам під силу ефективно діяти. При цьому актуальним є формування підходів до оцінки

ефективності функціонування органів місцевого самоврядування. Розробка системи такої оцінки вимагає залучення до її обговорення та прийняття широкого кола осіб – від урядових структур до окремих фахівців-науковців, практиків та представників громадськості.

Недопустимо, щоб створення і затвердження методики оцінки ефективності функціонування об'єднаних територіальних громад здійснювалося лише центральними органами влади, без консультацій та дієвої співпраці зі всіма зацікавленими сторонами, зокрема, представниками самих громад та їх об'єднань.

Як зазначає недавній керівник, а теперішній консультант Програми DOBRE (США) Беррі Рід, «вимірювання ефективності – це ключ до якісної та сучасної системи місцевого самоврядування. Місцеві органи самоврядування зможуть побачити, де вони працюють добре, а де потрібне покращення. Вони також зможуть легше визначатися із пріоритетами – на чому повинні сконцентруватися місцеві ресурси» [1].

При цьому слід розділяти вимірювання спроможності територіальної громади та оцінку діяльності місцевої влади. Якщо спроможність громади повинна бути оцінена рядом об'єктивних критеріїв, які включають ресурсні та фінансові показники, то ефективність врядування визначається самими мешканцями громади, і результати такої оцінки виявляються, зокрема, під час виборів органів місцевої влади.

Для запровадження оцінки спроможності місцевого самоврядування необхідно виробити певний алгоритм та здійснити конкретні кроки: визначити потрібні інструменти, тобто розробити систему моніторингу, встановити певні індикатори, що повинні розглядатися; навчитися здійснювати оцінку, застосовуючи певну систему розрахунків, що у підсумку має приводити до конкретних висновків; провести аналіз діяльності місцевого самоврядування; за результатами проведеної оцінки виявити проблемні громади, що потребують державної підтримки та допомоги [1].

Література:

1. Оцінка ефективності місцевого самоврядування: як і навіщо. Сайт «Децентралізація дає можливості». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12893>

2. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування /Карий О.І., Панас Я.В./ Асоціація міст України. К : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.

Машилій Галина Богданівна
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя

Шпендак Юлія Романівна
студентка, Тернопільський
національний технічний університет
імені Івана Пулюя

РОЗВИТОК СИСТЕМИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасний етап сфери надання публічних послуг, до числа яких, зокрема, відносяться адміністративні, відзначається стрімким розвитком. Адміністративні послуги надаються органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади у процесі реалізації їх владних повноважень. З метою їх надання в нашій країні стрімко розвивається мережа ЦНАП, динаміка утворення яких в Україні наведена на рис. 1.

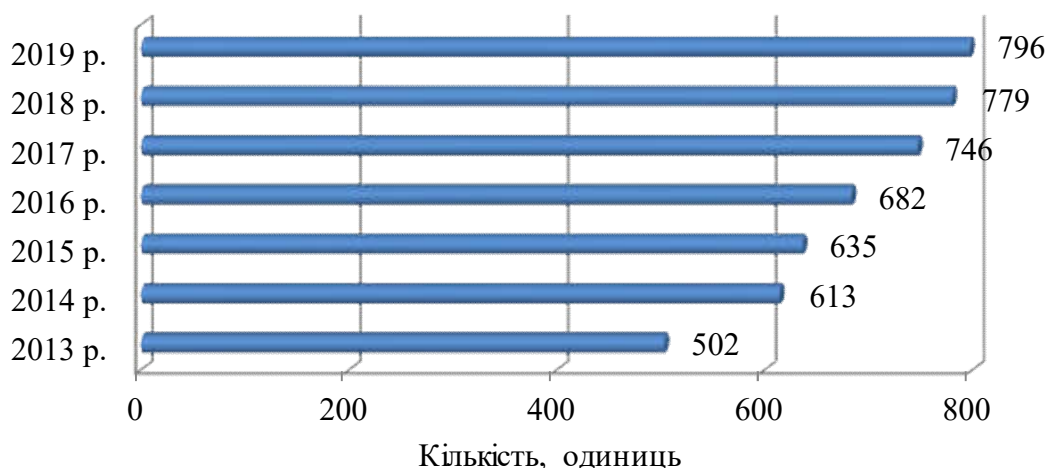

Рисунок 1 – Динаміка утворення ЦНАП в Україні (за даними [1])

Функціонуючі та новостворені ЦНАП повинні відповідати певним вимогам, зокрема: надавати достатньо широкий спектр послуг, які є особливо важливими та необхідними для громадян, забезпечувати вільний доступ до інформації (зокрема, з використанням мережі Інтернет) щодо переліку адміністративних послуг і дозвільних процедур в ЦНАП, бути розташованими у комфортному приміщенні з необхідними спеціально облаштованими зонами обслуговування, мати зручний для відвідувачів графік прийому, забезпечувати можливість отримання послуг ЦНАПу людям з особливими потребами тощо.

Загальна кількість створених центрів надання адміністративних послуг в Україні на 1 липня 2019 року дорівнювала 796 одиниць. Це на 18 одиниць, або на 2,3% більше, ніж кількість даних установ станом на кінець попереднього року. В об'єднаних територіальних громадах діють 168 ЦНАП. Загальна кількість працівників ЦНАП складала станом на кінець першого півріччя 2019 року 5811 чоловік. Окрім того, 1141 осіб було залучено представників інших служб, що надають послуги в центрах надання адміністративних послуг [1].

Підключення ЦНАП до державних реєстрів за досліджуваний період було наступним: Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – 91,3%, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно – 94,6%, Державний земельний кадастр – 21,7%, Єдиний державний демографічний реєстр - 16,4%. Перелік адміністративних послуг у різних ЦНАП України у 2019 році значно відрізнявся. Так, біля 9% ЦНАП надавали більше 200 видів послуг, 27% - від 136 до 200, 53% - від 50 до 135 і 11% - менше 50 послуг. На даний час в Україні завершився процес створення ОТГ. Кожна з них повинна вирішувати завдання забезпечення членів своєї громади рівного доступу до якісних публічних послуг, формування виїзних мобільних офісів для обслуговування мешканців регіону, проведення подальшої електронізації послуг.

Література:

1. Звіт про розвиток мережі Центрів надання адміністративних послуг за I півріччя 2019 року. URL: <https://my.gov.ua/be/files/16395/embed>
2. Шаповалова Т. М., Лічманенко О.В. Електронне урядування та публічні послуги. Регіональна стратегія. URL:

<https://decentralization.gov.ua/pics/upload/311-d3aee2c6d6c04f325ab07521a92a7890.pdf>

3. Мосій О.Б. Впровадження електронного урядування у діяльності органів місцевого самоврядування. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/24_2018_ukr/37.pdf

*Чайка Мар'яна Петрівна
студентка, Тернопільський
національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

*Машилій Галина Богданівна
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАДИ

На сьогоднішній день одним з необхідних елементів забезпечення активного розвитку громад є використання інструментів стратегічного управління. В результаті проведення децентралізації вітчизняні громади одержали значно більше повноважень і фінансових ресурсів, проте водночас значно збільшилась і відповідальність за ефективність використання цих ресурсів для досягнення зростання рівня задоволеності жителів. Громади набули можливості використання на власний розсуд різноманітних інструментів забезпечення економічного розвитку, зокрема, як у сфері формування власних ресурсів, так і здійснення зовнішніх запозичень. Вони можуть самостійно приймати рішення щодо надання переліку основних адміністративних послуг, розпорядження земельними ресурсами за межами населених пунктів. Зростають також їх повноваження у галузі архітектурно-будівельного контролю та визначення містобудівної політики.

У цих умовах особливо важливим є вміння професійних осіб

місцевого самоврядування правильно визначати перспективні напрями позитивних змін у громаді, розробляти та втілювати стратегії, націлені на формування сучасних систем розвитку житлово-комунальної інфраструктури, транспорту, освіти, охорони здоров'я, забезпечення розвитку культури й духовності, екологічної безпеки, соціальної захищеності людей тощо. А це, в свою чергу, визначає рівень довіри жителів громади до місцевої влади та готовності підтримувати її рішення, активно співпрацювати з нею задля досягнення головної мети – зростання життєвого громадян.

Одним з стратегічних пріоритетів діяльності ОТГ повинне бути забезпечення сталого розвитку громади, створення таких умов проживання та відпочинку, які б сприяли припиненню відтоку економічно активного населення з території села чи міста. Керівництву громад необхідно налагоджувати ефективну співпрацю з громадськістю, проводити опитування населення щодо їх бачення напрямів вирішення важливих питань, які хвилюють жителів, ознайомлювати громадськість з проектами стратегічних рішень, прислухатися до ініціативи, що виходить знизу. Це дасть змогу органам місцевого самоврядування адаптуватись до сучасних умов та розвивати стратегічне бачення.

У системі публічного управління розвитком громади важлива роль належить кадрам. Важливо, щоб у складі виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування перебували посадовці, які володіють високопрофесійними якостями, здатні аналізувати стратегічні альтернативи, розробляти довгострокові прогнози, і при цьому також відповідають високим морально-етичним вимогам, готові брати на себе відповідальність, присвячуючи багато часу та зусиль досягненню поставлених цілей.

Кадри державної служби і органів місцевого самоврядування мають відповідати новій структурі влади та викликам, які стоять перед нею, бути здатними оперативно реагувати на інформаційні виклики часу [1].

Література:

1. Омельчук О.І. Стратегічне мислення як умова професійної відповідності посадової особи місцевого самоврядування у контексті реформи децентралізації // Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за

міжнар. участю, присвяч. 100-річчю держ. служби в Україні (Київ, 25 трав. 2018 р.) : у 5 т. / за заг. ред. В.С.Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. – Київ : НАДУ, 2018. – Т. 3. – с.66-67.

2. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко. – У 2 ч. – К. : АМУ, 2010. – Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. – 300 с.

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

*Maksurov Alexey Anatolevich
PhD in Law, Professor, Kiev National
University named after
Taras Shevchenko*

COORDINATION RULES OF RIGHTS IN CURRENT LEGISLATION OF GIBRALTAR

In the current Gibraltar legislation, coordination rules are widespread.

For example, paragraph 1 of Article 5 FINANCIAL SERVICES (CAPITAL REQUIREMENTS DIRECTIVE IV) (ENFORCEMENT) REGULATIONS 2016 [1] states that it is necessary to coordinate your actions with other authorities when considering cross-border trade cases.

By virtue of paragraph 6 of Article 4 ENVIRONMENT (DEPLOYMENT OF ALTERNATIVE FUELS INFRASTRUCTURE) REGULATIONS 2016 [2], where necessary, the government shall cooperate through consultations or a joint policy framework to ensure that the measures necessary to achieve the objectives of this Regulation are consistent and coordinated.

Based on paragraph 6 of PORT RULE (ENHANCING SECURITY) RULES 2008 [3], the port authority must ensure that the port security measures introduced in this Regulation are closely coordinated with those adopted in accordance with the EU Regulation.

In accordance with paragraph 8 of article 9 of the same act, monitoring must be coordinated with other control activities carried out in the port.

According to paragraph 2 of regulation 8 of this act, it is important to ensure coordination between security measures for areas with different security characteristics; the integration with other response plans and / or the inclusion of specific responses, procedures and actions should be strengthened. The plan will detail interaction and coordination with other emergency response and resolution plans. Conflicts and other lack of coordination will be resolved

where necessary; working port security arrangements and operating procedures require coordination.

As follows from paragraph 2 of regulation 9 of the said act, various types of exercises, which may include the participation of the port facility security personnel in conjunction with the relevant authorities, security personnel or ship security officers, if any, will be conducted at least once every calendar year no more than 18 months between training exercises. Requests for the participation of security personnel or security officers in joint exercises will be conducted taking into account the safety and impact on the ship's operations. These training exercises will test communication, coordination, resource availability and responsiveness.

Thus, in the current legislation of Gibraltar, coordination rules of law are quite widespread.

In our opinion, among the shortcomings of these norms, one can note the low quality of their structures and fragmentation. Very often these are norms of indirect action: they themselves do not essentially resolve this or that actual life situation, but only refer to other, as a rule, of a different quality, legal norms that do not have a coordinating character.

Literature:

1. FINANCIAL SERVICES (CAPITAL REQUIREMENTS DIRECTIVE IV) (ENFORCEMENT) REGULATIONS 2016 // <http://www.gibraltarlaws.gov.gi/articles/2016s198.pdf>
2. ENVIRONMENT (DEPLOYMENT OF ALTERNATIVE FUELS INFRASTRUCTURE) REGULATIONS 2016 // <http://www.gibraltarlaws.gov.gi/articles/2016s222.pdf>
3. PORT (ENHANCING SECURITY) RULES 2008 // <http://www.gibraltarlaws.gov.gi/articles/2008s062.pdf>

*Пильгун Наталія Василівна
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний авіаційний
університет, м. Київ*

*Шарко Альбіна Миколаївна
студентка юридичного факультету
Національного авіаційного
університету, м. Київ*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СИСТЕМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

В даний час сучасна світова цивілізація переживає універсальну системну трансформацію, яка в цілому ряді своїх життєво-важливих проявів демонструє риси нової епохи. В основному ця трансформація пов'язується із сучасними процесами глобалізації та спробами створення однополярного світу на основі економічного, фінансового, військового та геополітичного панування США, що перетворилися в єдину наддержаву світу.

Чимало цікавих думок про зміст глобалізації та її суперечності висловлює американський економіст Дж. Стігліц. Він вважає, що глобалізація це «...тісніша інтеграція держав і народів світу, спричинена величезним зниженням цін транспортування і комунікації та зламом штучних перепон потокам товарів, послуг, капіталу, знань і (меншою мірою) людей через кордони.» Глобалізація супроводжується створенням нових інституцій, які приєднуються до існуючих по різні боки кордонів. Водночас, на думку дослідника, суперечки й конфлікти спричиняються набагато вужчими економічними аспектами глобалізації та відповідальними за них міжнародними інституціями (насамперед, МВФ, Світовим банком і СОТ), які розробляють правила, що вимагають таких заходів, як лібералізація ринків капіталу (скасування порядків і обмежень, які діють у багатьох країнах, що розвиваються, з метою стабілізації потоків нестійких капіталів, які рухаються всередину та з країни) [1, с. 32].

Наприкінці ХХ століття, коли більшість ідеологічних догм було викоренене, Україна лише почала робити перші кроки до активної участі в

сучасних процесах глобалізації. Незважаючи на те, що вона знаходиться в центрі Європи, поруч з прогресуючими державами, які активно розвивають свої сильні сторони, Україна помітно відстала і не встигає за процесами, які відбуваються в сусідніх державах. Якщо брати до уваги, якими ресурсами володіє і яке вигідне географічне положення має Україна, а крім того, умови, що створюються світовою економікою кожній державі, наша держава повинна знайти свій шлях, шлях переходу до прискорення структурних перетворень з метою зміцнення своєї ролі у світовій економіці.

Цей процес надає можливість мобілізації значного обсягу фінансових ресурсів, формуючи сприятливі для інвесторів умови, що дозволить використовувати більш широкий фінансовий інструментарій на зростанні кількості ринків; глобалізація знижує численні обмеження, в тому числі на переміщення капіталу через кордони; розшириться доступ до інформації, сучасним науково-технічним розробкам. Тобто глобалізаційні процеси носять необмежений характер. Деякі зміни, які відбуваються в Україні, викликані насамперед, тиском досвіду інших країн, прагненням підлаштувати всіх під себе. З ростом глобалізаційних процесів буде рости і нерівність між державами, що може стати причиною нових конфліктів. Тому негативні наслідки очевидні: розвинені країни будуть ставати багатшими, а бідні стануть ще біднішими.

Економічний простір нашої країни ще не структурувався і не готов до формування ефективних транснаціональних зв'язків. Навіть зусилля окремих регіонів поки що не отримали належної підтримки і не показують позитивної динаміки розвитку. Для того, щоб Україна вижила як самостійна держава, ми повинні зробити все для конкурентності економіки нашої країни, як з точки зору витрат на виробництво, так і з точки зору інвестиційної привабливості. При цьому, варто бути реалістами і усвідомлювати, що сьогодні ми володіємо обмеженою кількістю переваг, які здатні забезпечити конкурентоспроможність української держави [2]. А щодо багатосторонніх міждержавних договорів, то вони є, швидше за все, політичної ініціативної уряду, і не мають реальної підтримки. Тому велика ймовірність того, що якщо Україна увійде в режим глобалізаційних процесів, то наслідки будуть дуже неоднозначні і вони будуть носити прогресивний характер у системі державотворення України.

Отже, процес глобалізації всієї міжнародної економіки не обходить і Україну, яка поступово займає своє місце в системі нових міжнародних економічних відносин, і активно впливає на всі аспекти економічного розвитку держави. Потрібно зауважити на тому, що потенціал України для участі в глобальних ринкових відносинах досить високий, але Україна на сучасному етапі недостатньо повно виконує його через економічну кризу держави. Виведення національного капіталу через офшори та низький рівень відповідальності посадових осіб щодо загально-державного збагачення та високого рівня матеріального забезпечення цього населення.

Література:

1. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Дж. Стігліц; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 252 с.
2. ua.112.ua/mnenie/hlobalizatsiia-svitovoi-ekonomiky...ny-u-nii-428876.html

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право та
право соціального забезпечення**

*Гутник Євгенія Степанівна
студентка 3 курсу юридичного
факультету, Запорізького
національного університету*

*Науковий керівник: Болокан Інна
Вікторівна, доктор юридичних наук,
доцент, Запорізький національний
університет*

**ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН**

Укладення лізингових договорів є однією із можливостей для суб'єкта господарювання отримати річ, необхідну для здійснення діяльності, а для лізингової компанії – інвестувати свої кошти. Обсяг нормативно-правових актів, якими регулюються ті чи інші аспекти лізингових відносин, є доволі значним, що може мати наслідком неоднозначне тлумачення як самого поняття «лізинг», так і наявних класифікацій лізингових угод, відмінностей між різновидами лізингу тощо. Слід зважати й на особливості лізингу як різновиду оренди та можливість поширення окремих норм про договір найму (оренди) на лізингові відносини. Все це актуалізує потребу у наукових дослідженнях відповідних договірних відносин.

Дослідженню тих чи інших аспектів означеної проблематики присвячується увага вчених-цивілістів, фахівців у галузі господарського права, а також у сфері економіки, серед яких слід відмітити наукові праці таких учених, як А. Абашина, О. Васильчишин, О. Марценюк-Розарьонова, І. Клименко та чимало інших. *Метою цієї публікації є аналіз поняття та класифікацій лізингу, встановлення особливостей основних*

видів лізингу, визначення основних відмінностей від договору найму (оренди).

Насамперед, слід вказати на таку особливість нормативного регулювання зазначених відносин, як одночасне їх врегулювання декількома законодавчими актами, принаймні два з яких є кодифікованими. Йдеться про Господарський (далі – ГК) та Цивільний (далі – ЦК) кодекси України. Аналіз нормативних визначень поняття «лізинг» у ст. 292 ГК [1] та ч. 1 ст. 806 ЦК [2] дозволяє стверджувати, що: 1) суть договору лізингу цими двома кодифікованими актами тлумачиться майже ідентично; 2) лізингом є господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів; 3) лізингодавець є юридичною особою, яка здійснює підприємницьку діяльність з надання лізингоодержувачу майна в користування на визначений строк, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Можуть надаватися два види майна: 1) майно, яке набувається лізингодавцем у власність чи господарське відання за дорученням або погодженням лізингоодержувача (непрямий лізинг); 2) майно, яке належить лізингодавцю на праві власності (прямий лізинг) [2]. Крім ЦК та ГК України, лізингові відносини регулюються Законом України «Про фінансовий лізинг», а системний аналіз відповідних норм у ЦК, ГК та вказаному Законі дозволяє зробити висновок про те, що прямий лізинг регулюється не вказаним законом, а гл. 58 ЦК та ст. 292 ГК. У ГК надається така типологія лізингу: 1) залежно від особливостей – фінансовий чи оперативний; 2) за формою здійснення – зворотний, пайовий, міжнародний [1].

Ще одним кодифікованим актом, в якому надається нормативне визначення та перелічуються різновиди лізингових операцій, є Податковий Кодекс України (далі – ПК), в якому законодавець відносить до договорів лізингу також зворотний лізинг (оренду), оренду житлових приміщень, оренду житла з викупом [3]. ПК визначає лізинг (оренду) як господарську операцію та зазначає, що лізинг вважається фінансовим, якщо відповідає одній із чотирьох обов'язкових умов, визначених у пп. 14.1.97 п. 14.1 ст. 14 ПК, в якій йдеться про строки амортизації, первісну та залишкову вартість об'єкта лізингу, неможливість використання іншими особами після закінчення дії договору певних різновидів майна, яке є предметом договору тощо. Договір оперативного лізингу за

загальним правилом не повинен містити умови фінансового лізингу. Однак в ПК також зазначено, що сторони можуть визначити господарську операцію (навіть якщо вона відповідає умові фінансового лізингу) як оперативний лізинг без права змінити статус такої операції до закінчення дії договору [3]. За умови відсутності спеціального законодавства, яким би регулювались відносини оперативного лізингу, на нього поширюються загальні норми про ці відносини у ЦК, ГК, ПК.

У доктринальних джерелах виокремлюють лізинг рухомого та нерухомого майна; лізинг, що повністю окупає вартість майна, та лізинг, що лише частково окупає таку вартість; лізинг з повною та неповною амортизацією.

Спільним у нормативному регулюванні відносин лізингу є підхід до предмету відповідного договору, який: 1) належить до основних фондів; 2) є неспоживною річчю; 3) є річчю, яка визначена індивідуальними ознаками. Крім цього, слід зважати й на законодавчо закріплені заборони, а саме: 1) предметом договору лізингу не можуть бути земельні ділянки, інші природні об'єкти (ч. 2 ст. 807 ЦК); 2) єдині майнові комплекси державних (комунальних) підприємств, їх структурних підрозділів (ч. 5 ст. 292 ГК). З аналізу ст. 807 ЦК випливає, що предметом договору лізингу може бути лише річ, а не майнові права [1].

Основними відмінностями між фінансовим та оперативним лізингом, що пояснює вигідність укладення того чи іншого договору, є те, що для фінансового лізингу характерно: 1) участь третьої сторони (виробника чи постачальника); 2) більш тривалий строк договору (наближений до строку служби об'єкта); 3) можливість придбання об'єкту за залишковою (а не ринковою) вартістю (за умови визначення сторонами такої вартості); 4) неможливість розірвання договору протягом строку, необхідного для відшкодування витрат лізингодавцем; 5) включення основних фондів до складу основних фондів лізингоодержувача. Що ж стосується оперативного лізингу, його особливості у тому, що: 1) предмет повертається лізингодавцю; 2) договір укладається на короткий (2-5 років) строк; 3) ризик пошкодження чи знищення об'єкта несе лізингодавець; 4) ставка платежів вища; 5) об'єкт лізингу можна придбати за ринковою вартістю по закінченню строку дії договору; 6) основні фонди залишаються у складі основних фондів лізингодавця [4]. Отже, оперативний лізинг застосовується у разі необхідності платного

користування основними фондами на короткий термін, якщо надалі цей предмет не знадобиться.

Декілька слів зазначимо про відмінності лізингу та оренди. За ЦК, лізинг є різновидом договору оренди, а його особливістю є наявність третьої сторони (продавця, постачальника) у договорах непрямого лізингу. Прямий лізинг так само є двосторонньою угодою без посередника, стосується передусім оперативного лізингу. На відносини лізингу поширюються загальні положення про договір оренди. Також можуть поширюватись положення про договір купівлі-продажу (поставки у відповідних випадках) стосовно комплектності, якості, справності предмета, усунення недоліків тощо. Це зумовлює особливості відповідальності, адже у договорі лізингу наявні два потенційні суб'єкти, які можуть нести відповідальність перед лізингоодержувачем: 1) у разі обрання продавця (постачальника) лізингоодержувачем за договором непрямого лізингу, продавець самостійно несе відповідальність за порушення зобов'язання щодо невідповідності предмета договору лізингу (стосовно його характеристик, якості, справності, тощо); 2) у разі обрання продавця (постачальника) лізингодавцем, останні несуть солідарну відповідальність за зобов'язанням щодо продажу або поставки предмета лізингу. Порівняння із договором оренди свідчить, що якість речі має гарантувати наймодавець, а, відтак, і вимоги мають пред'являтися наймачем до нього (ст. 768 ЦК) [2].

У договорі лізингу ремонт і технічне обслуговування предмету договору здійснює продавець (постачальник) на підставі договору між лізингоодержувачем та продавцем (постачальником). У відносинах оренди відповідні питання мають врегульовуватись договором, а у разі неврегулювання цього питання у договорі, ЦК покладає обов'язок здійснення поточного ремонту речі на наймача, а капітального – на наймодавця [2].

В разі укладення договору фінансового лізингу, по закінченню строку дії лізингоодержувач може стати власником майна [5]. У відносинах оренди власник майна залишається незмінним, а майно підлягає поверненню [2].

Лізинговий платіж є комплексним та покриває цілу низку витрат, здійснених лізингодавцем у зв'язку з виконанням договору. Ця норма є диспозитивною та дозволяє включити в структуру платежу компенсацію

відсотків за кредитом, винагороду лізингодавцю за отримане майно, суму для відшкодування частини вартості предмета, інші витрати. Порядок внесення лізингових платежів визначається у договорі [5]. Орендні ж платежі здійснюються лише за користування майном та вносяться рівними частками.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що оренда та лізинг передбачають передачу майна у користування, проте в разі фінансового лізингу об'єкт можна викупити за залишковою вартістю. Договір лізингу можливо укласти щодо об'єктів, які належать до основних фондів та не заборонених законом, в інших випадках – оформлюється договір оренди (наприклад, щодо земельної ділянки). Потребу безстроково користуватися певним майном можна задовольнити лише у відносинах оренди, а не лізингу, оскільки договір лізингу є виключно строковим. У господарських відносинах в основному укладаються договори фінансового лізингу – на довгий термін, щодо об'єктів значної вартості, а замість оперативного лізингу частіше вдаються до оренди. Для суб'єктів господарювання-лізингоодержувачів лізинг є: а) можливістю використовувати нові технологічні досягнення без значних капіталовкладень; б) можливістю спочатку випробувати, а потім купувати. З урахуванням наявності для лізингової компанії ризиків, пов'язаних із несплатою платежів, інших фінансових та майнових ризиків, лізинг можна віднести до ризикових договорів.

Література:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. (із змінами) № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>. (дата звернення: 20.10.2020).

4. Загірняк М.В. Економіка підприємства : магістерський курс. Частина 2: підруч. / за ред. Загірняка М.В., Перерви П.П, Маслак О.І. Кременчук. 2015. 756 с. URL: https://pidru4niki.com/74668/ekonomika/finansoviy_operativniy_lizing (дата звернення: 21.10.2020).
5. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16.12.1997 р. (із змінами) № 723/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр#Text> (дата звернення: 21.10.2020).

Місяць Олександр Андрійович
здобувач наукового ступеня доктора
філософії, кафедра цивільного права
та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Ватрас
Володимир Антонович, кандидат
юридичних наук, доцент,
Хмельницький університет
управління та права імені
Леоніда Юзькова

ПОДРУЖЖЯ ЯК ЄДИНИЙ СУБ'ЄКТ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

В процесі реалізації своєї правосуб'єктності, учасники цивільних правовідносин набувають цивільних прав та обов'язків, які нерозривно пов'язані між собою і становлять зміст зобов'язання. Як відомо, на стороні боржника або кредитора можуть бути як одна особа, так і їх множинність (ч.1 ст.509, ч.2 ст.510 ЦК України) [1]. Особливу цікавість викликає множинність осіб у зобов'язанні, де стороною виступає подружжя, в особі членів подружжя, адже в такому випадку зобов'язання змінюється під впливом сімейно-правової ознаки, а саме спільності майна подружжя з огляду на положення статті 65 Сімейного кодексу України.

При цьому, в такому зобов'язанні члени подружжя можуть спільно виступати як солідарні боржники або кредитори або ж окремо виступати в якості боржника чи кредитора, залежно від наявності всього одного критерію, - наявності інтересу сім'ї, що є оціночним поняттям, яке недоцільно закріплювати на законодавчому рівні. Його наявність надає цивільно-правовим договорам сімейно-правової ознаки у вигляді зміни обсягу обов'язків сторони за договором, імперативного покладення таких обов'язків на іншу сторону як на солідарного боржника (без включення другого з подружжя до сторін договору), не властивої для цивільних правовідносин. Доведення його наявності при укладенні договору є самостійною підставою для віднесення набутого за договором майна до спільної сумісної власності. Отже, вказаний критерій є нічим іншим, як підтвердженням наявності узгодження дій одного з подружжя з волею іншого з подружжя. Таким чином, подружжя, в особі його членів, є за своєю правовою природою єдиним суб'єктом зобов'язальних правовідносин.

Правові наслідки вищенаведеного твердження, які ще раз підтверджують існування такої єдності можуть бути найрізноманітніші. Наприклад, в разі укладення договору купівлі-продажу, чи будь якого іншого оплатного договору про передачу речі між членами подружжя, такий договір не зумовить настання жодних правових наслідків, оскільки обсяг спільної власності подружжя не зміниться.

Відособлено розглянемо подружжя як боржників перед третіми особами. З одного боку, діє презумпція згоди іншого з подружжя якщо майно за договором було використане в інтересах сім'ї [2]. Однак, в разі укладення договору одним з подружжя як боржником, з третьою особою, за наявності згоди іншого з подружжя, презюмується використання одержаного майна в інтересах сім'ї й інший з подружжя відповідатиме разом з ним як солідарний боржник, якщо не доведе зворотнього [3].

Таким чином, хоча законодавчо обумовлена єдність подружжя як суб'єкта зобов'язальних правовідносин захищає слабшого члена подружжя від зловживань з боку іншого з подружжя, на нашу думку, чинні положення Сімейного кодексу України, які визначають юридичну фікцію подружжя як єдиного суб'єкта зобов'язальних правовідносин, лише ускладнюють цивільний оборот. Тому слід погодитись з твердженням про те, що для того щоб виключити ситуацію, що одним з

подружжя доведеться виконувати частину боргових зобов'язань за правочином, який він фактично не вчиняв на ймовірно не вигідних для останнього умовах необхідно доповнити Сімейний кодекс України окремою нормою, яка б визначала особливості зобов'язальних правовідносин, учасником яких виступає лише один із подружжя [4, 166].

Література:

1. Сімейний кодекс України/ Офіційний сайт Верховної Ради України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>;
2. Постанова КЦС/ВС від 03.05.2018 по справі №639/7335/15-ц, URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73896622>;
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 червня 2020 року у справі № 638/18231/15-ц, URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90458942>);
4. Багач Е.М., Білоусов Ю.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ Авт. колектив Багач Е. М., Білоусов Ю. В., Ватрас В. А., Давидова Н. О., Козинець А. О. - К.: Ліга 2010. - 577 с.

*Цеберський Володимир Віталійович
студент 2 курсу Інституту права,
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції ускладнення правового регулювання суспільних відносин спонукають науковців до нового підходу щодо характеристики системи права в цілому. Це також стосується такої категорії, як правовий режим регулювання. Критерій виокремлення галузей права відповідно до методу і предмету правового регулювання зараз є застарілим та не може використовуватися в усіх випадках характеристики тої чи іншої галузі права. Ідея нового критерію – правового режиму – була вперше започаткована і обґрунтована російським вченим С. С. Алексєєвим і

підтримана таким вченими, як Л. В. Томашем, В. Д. Сорокіним, А. М. Колодієм, С. В. Бобровник та іншими [2].

Особливістю правового режиму є те, що він, по суті, є синтезатором різних теорій виокремлення галузей права в системі права. Як зазначає Т. П. Мінка, правовий режим є феноменом, який визначає в системі права певні системні утворення – галузі, інститути та норми права, а також може бути підставою для поділу системи права на публічне і приватне право [1].

О. В. Петришин визначає правовий режим, як особливий порядок правового регулювання суспільних відносин, який забезпечується специфічним поєднанням та співвідношенням його методів, способів і типів [3, с. 145].

Правовий режим включає в себе також особливі для певної галузі права принципи права, які мають історичне і функціональне підґрунтя. До правового режиму також варто віднести комбінацію усіх видів правового регулювання, які чітко окреслюють особливості певної галузі права.

Таким чином, правовий режим правового регулювання є точнішим і коректнішим критерієм поділу системи права на галузі. Загалом можна сказати, що він у загальних рисах описує характер правового регулювання певної сукупності суспільних відносин.

Отже, складовими правового режиму можна вважати: принципи права, метод (імперативний чи диспозитивний) і предмет правового регулювання, способи правового регулювання (дозвіл, зобов'язання чи заборона), види правового регулювання (централізоване і децентралізоване, субординаційне і координаційне, гетерономне і автономне) і типи правового регулювання (загальнодозволенний і спеціально-дозволенний) [3, с. 142 – 145].

Відповідно до встановленого поділу можна описати особливий правовий режим цивільного права, як профілюючої галузі права.

Принципи права. Багато цивілістів зазначають, що найважливіші принципи права зазначені у статті 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК): неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливість, добросовісність та розумність. Саме ці принципи визнаються фундаментальними для

цивільного права, однак використання тільки цих принципів було б неповним, тому існує необхідність розглянути й інші принципи, які прямо не зазначені у статті 3 [5].

В юридичній літературі зазначають також про існування таких принципів цивільного права: моральності (ч. 4 ст. 13 ЦК); належного виконання (ч. 1 ст. 526 ЦК); заборона шикани (зловживання правом) (ч. 3. ст. 13) та інші [4].

Сукупність принципів цивільного права зумовлює особливу систему обмежень для правового регулювання у цій галузі, а також визначає загальні риси його спрямування.

Метод правового регулювання. Основним методом правового регулювання цивільного права є диспозитивний метод. Саме його сутність і втілюється в особливому змісті цивільно-правового регулювання. Існує також підхід, за якого методом правового регулювання є імперативний метод, однак його місце в цій системі малозначне, а отже не допомагає окреслити межі цивільно-правового регулювання.

Предмет правового регулювання. Відповідно до ч. ст. 1 ЦК предметом регулювання цивільного законодавства є особисті немайнові і особисті майнові відносини, що засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників (останні три критерії також відносять до принципів цивільного права). Хоча у цій статті вказано регулювання відносин саме цивільним законодавством, можна впевнено сказати, що це положення збігається також і з предметом регулювання цивільного права [4].

Способи правового регулювання. Цивільно-правовому регулюванню притаманні усі наведені вище способи правового регулювання. Проте для визначення особливостей саме цивільного права, потрібно врахувати, які з них застосовуються найбільше. Саме дозвіл є найбільш застосованим способом, а зобов'язання і заборона застосовуються рідше.

Види правового регулювання. За характером розподілу повноважень виділяють централізоване і децентралізоване правове регулювання, з яких перше є більш характерним для цивільно-правового регулювання, оскільки цивільне законодавство має чіткий центр формування і не існує практично ознак децентралізованого правового регулювання.

За порядком формування юридичних засобів визначають субординаційне і координаційне регулювання, з яких останнє має більш

виражений характер у цивільно-правовому регулюванні, хоча це не заперечує важливу роль субординаційного регулювання, що полягає у встановленні державою певних рамок, від яких не можуть відступити суб'єкти цивільного права.

За порядком формування правил виділяють автономне і гетерономне правове регулювання. Ці два види характерні для цивільного права і використовуються в залежності від випадку. Гетерономність цивільно-правового регулювання полягає у відсутності можливості самому врегулювати свою поведінку для суб'єктів цивільного права, тоді як автономність передбачає таку можливість.

Тип правового регулювання. Для цивільного права характерний загальнодозволенний тип правового регулювання, який виражається у формулі «дозволено все, що не заборонено законом».

Отже, застарілість виокремлення лише двох критеріїв поділу системи права на різні структурні елементи не дозволяє повноцінно розмежувати різні галузі права один від одного. Саме визначення особливого правового режиму правового регулювання кожної галузі дозволить більш цілісно підійти до цього питання. Визначення правового режиму саме цивільно-правового регулювання дозволить легше знайти підхід при проблемі збігу правового регулювання цивільного і, наприклад, господарського права чи інших галузей права.

Література:

1. Правовий режим як критерій поділу права на галузі / Т.П. Мінка // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 3. — С. 18-22. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.
2. Правовий режим: окремі загальнотеоретичні аспекти / Н. П. Харченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2016. - Вип. 2(1). - С. 32-35
3. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, В. В. Лемак, С. І. Максимов та ін.; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 568 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. — 5-те вид., стереотипне. — Юрінком Інтер, 2018. — 976 с.
5. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Мошняга Любов Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правознавства,
Центральноукраїнського інституту
«ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

**СУЧАСНЕ ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ
КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

*Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи
практичними завданнями*

Протидія корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такої протидії. До того ж деякі вчені не вкладають у поняття «протидія корупції» заходи, які проводять і фізичні особи з власної ініціативи. Основні антикорупційні доктрини, прийняті в Україні в сучасний період, не дають однозначної відповіді на питання, яким чином мінімізувати корупційну злочинність у державі. Тож ключовим у виробленні стратегічних підходів до протидії корупції є встановлення кола суб'єктів, які повинні відігравати провідну роль у цьому процесі – спеціалізовані органи по боротьбі з корупцією, правоохоронні органи, інші інститути громадянського суспільства або окремі громадяни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Законодавча база протидії корупційній злочинності почала формуватися тільки на початку 90-х років минулого століття, що й обумовило її дослідження в сучасний період. Вирішенню різних аспектів проблем корупційної злочинності та вдосконаленню вітчизняного

антикорупційного законодавства, зокрема кримінального, присвячено праці вчених у галузі кримінології та кримінального права: П. П. Андрушка, Л. В. Багрія-Шахматова, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. О. Глушкова, В. В. Голіни, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, О. О. Дудорова, С. В. Дрьомова, А. П. Закалюка, В. С. Зеленецького, О. Г. Кальмана, О. О. Кваші, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, О. М. Литвинова, П. С. Матишевського, А. В. Савченка, О. Я. Світлова, Є. Д. Скулиша, В. В. Сташиса, І. К. Туркевича, Г. О. Усатого, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна, С. А. Шалгунової та інших, а також учених інших спеціальностей: Л. І. Аркуші, П. Д. Біленчука, А. В. Гайдука, В. Д. Гвоздецького, В. М. Гаращука, О. Ф. Долженкова, Н. С. Карпова, Ю. Г. Кальниша, Г. А. Матусовського, Є. В. Невмержицького, С. С. Рогульського, Б. В. Романюка, О. В. Терещука, В. М. Трепака та інших. Серед зарубіжних учених, які досліджували окремі аспекти корупції, слід виділити В. В. Астаніна, Б. В. Волженкіна, С. А. Головка, А. І. Долгову, П. А. Кабанова, В. С. Комісарова, В. М. Кудрявцева, О. І. Кірпічникова, Н. О. Лопашенко, В. В. Лунєєва, С. В. Максимова, О. І. Мизерія, А. В. Наумова, Г. А. Сатарова, О. Гределанда, Д. Джонса, Д. Кауфмана, В. Лаптеакру, Н. Леффа, М. Превезера, С. Пундея, С. Пуффера, С. Роуз-Аккерман, Д. Хелмана, Л. Шеллі, С. Естрина та інших.

Протидія корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такої протидії.

Формулювання цілей (постановка завдання)

Для досягнення вказаної мети поставлено такі завдання:

- на основі аналізу розвитку вітчизняного антикорупційного законодавства в сучасний період оцінити ефективність антикорупційної політики України;
- окреслити теоретичні та практичні проблеми щодо механізмів зменшення негативного впливу корупційної злочинності на суспільство;
- визначити основні чинники протидії корупції в зарубіжних державах і дослідити ступінь їх впливу на її загальний рівень;

– встановити ступінь поширеності, причини корупційної злочинності та запропонувати шляхи протидії цьому явищу в окремих сферах життєдіяльності суспільства в сучасний період.

Виклад основного матеріалу

Дослідження розвитку антикорупційного законодавства в сучасний період важливо для встановлення тенденцій, закономірностей його формування, що, в свою чергу, дозволить Україні зробити висновки щодо ефективності обраної законодавчої політики держави у сфері протидії корупційній злочинності.

Аналіз законодавства України в сфері протидії корупційній злочинності свідчить, що за період існування незалежної України на державному рівні приймалися відповідні закони, видавались укази, розпорядження, розроблялись і затверджувались концепції та програми боротьби з корупційною злочинністю. Однак масштаби корупції в Україні залишалися досить значними. Законодавчий процес у сфері протидії злочинності і корупції часто виглядав занадто повільним, непослідовним і заполітизованим.

Щорічно КМУ затверджував плани заходів щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією, однак ці заходи фактично повторювалися з року в рік та мали формальний характер. Так, Указом Президента України [2] було визначено питання посилення боротьби з корупцією та іншими злочинами у сфері економіки.

Основним антикорупційним нормативно-правовим актом в Україні був Закон України «Про запобігання і протидії корупції», який визначав основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин.

Відповідно до змін, внесених до Кримінального кодексу України пунктом 2 розділу II «Прикінцевих положень» Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», нині діють норми, якими посилено кримінальну відповідальність за вчинення корупційних злочинів. Крім того, КК України доповнено приміткою до ст. 45, у якій визначено поняття «корупційний злочин».

Новелою КК України є те, що стаття 354, серед іншого, передбачає відповідальність за підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою. Крім цього, Закон розширює межі застосування диспозицій корупційних правопорушень. Відповідні

положення стосуються випадків, коли корупційна дія відбувається в інтересах третьої сторони.

Окрім зазначених змін до кримінально-процесуального законодавства запропоновано також нову редакцію ст. 359 КК України, чинне формулювання якої, як свідчить її аналіз, звужує можливості приватної ініціативи для реальної протидії корупціонерам. Також запропоновано відповідне коригування ст. 87 КПК України, щоб наділити приватних осіб можливостями, подібними до тих, які мають компетентні органи, що провадять досудове розслідування і збирають доказову базу, відповідно до повноважень, наданих їм КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема одержують аудіовізуальні докази, з використанням спеціальних технічних засобів [1; 3; 4].

Аналізуючи також чинне кримінальне законодавство, не можливо не зупинитися на такому аспекті, як включення примітки, яка містить перелік корупційних злочинів, до ст. 45 КК України. Подальші дослідження привели нас до висновку, що виокремлення такого виду злочинів, як корупційні, для використання на практиці та в кримінально-правовій науці є не стільки недоцільним, скільки практично неможливим. Звичайно, ці злочини схожі з точки зору їх правових особливостей, сутності, спільності ознак злочинних корупційних діянь і мають такі спільні ознаки, як суб'єкти злочину, сфери вчинення, об'єктивна і суб'єктивна сторона складу злочину. Проте з цього приводу перше, на що потрібно звернути увагу, те, що розділи Особливої частини КК сформовані за ознаками основного безпосереднього об'єкта певних злочинів, а цей елемент корупційних злочинів не завжди збігається. Отже, до окремого розділу Особливої частини КК можна включати лише корупційні злочини, які посягають на однаковий основний безпосередній об'єкт – порядок суспільних відносин у частині забезпечення авторитету державних органів влади. А такі злочини у вітчизняному кримінальному законодавстві вже об'єднані в розділ XVII КК України. Але існує і ряд інших злочинів, які можуть мати корупційну спрямованість, але інший основний безпосередній об'єкт посягання (наприклад, у ст. 139 КК України «Ненадання допомоги хворому медичним працівником», таким об'єктом є порядок суспільних відносин у частині забезпечення охорони життя і здоров'я людини. Проте, у випадку вчинення цього злочину з

метою отримання неправомірної вигоди додатковим об'єктом може бути авторитет органів державної влади, а сам злочин матиме корупційний характер). Потрібно також врахувати те, що корупційні злочини можуть вчинюватися, окрім спеціальних суб'єктів, також особами, які наділені ознаками лише загального суб'єкта злочину. Таким чином, особливістю корупційних злочинів є те, що, незважаючи на низку спільних ознак, вони можуть бути складовими й інших видів злочинів. Так, вони можуть належати до злочинів проти основ національної безпеки України, власності, виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, проти правосуддя, у сфері господарської діяльності, службової діяльності, військових злочинів. З цих причин, частина цих злочинів може бути визнана безумовно корупційними, а частина – лише за наявності певних умов їх вчинення. Так, безумовно, корупційними є злочини, всі ознаки яких вказують на їх корупційний характер і визначені в законі чи випливають з його змісту [6]. Так, відповідно до чинного КК України до таких корупційних злочинів можуть бути віднесені: статті 364, 364-1, 365 та багато інших (статті 365-2, 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 191, 344, 354, 191, 351, 356, 358, 372, 375, 376, 381-1, 388, 422).

Висновки

Враховуючи зазначене вище, виключається можливість об'єднати всі корупційні злочини в одному розділі Особливої частини КК України. На підтвердження цієї думки можна навести як приклад зарубіжний досвід виокремлення корупційних злочинів в зарубіжних кримінальних кодексах. Частина з досліджених зарубіжних кримінальних кодексів містить окремі розділи, до яких включено норми, що визначають покарання за корупційні злочини. Так, Закон про кримінальне право Ізраїлю містить главу «хей» «Злочини в сфері хабарництва», яка включає норми, що передбачають відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, пропозицію хабара, вимагання хабара. Глава 6 «Хабарництво і торгівля впливом» КК Аргентини передбачає такі злочини, як давання хабара, отримання хабара, отримання хабара через посередника, допущення себе підкупити. У главі 5 «Про хабарництво» КК Іспанії передбачено відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара. До КК Китайської Народної Республіки включено главу 8 «Корупція і хабарництво», яка містить норми, що передбачають відповідальність за такі корупційні злочини, як

давання хабара, хабарництво на виборах і окремо за корупцію. Глава 3 «Хабарництво» КК Туреччини передбачає відповідальність за давання хабара, посередництво у хабарництві, пропозицію хабара. У КК Швейцарії міститься розділ 19 «Хабарництво», згідно з нормами якого відповідальність передбачена за давання хабара, допущення себе підкупити та вимагання хабара. Норми глави 25 «Злочини, що полягають у хабарництві» КК Японії встановлюють кримінальну відповідальність за посередництво у хабарництві. Крім того, КК Австралії взагалі містить три розділи, які включають у себе норми, що встановлюють відповідальність за злочини у сфері хабарництва (розділ 70 «Хабарництво іноземних публічних посадових осіб», розділ 141 «Хабарництво», розділ 142 «Злочини, пов'язані з хабарництвом»); також і КК Франції містить декілька розділів, статті яких встановлюють покарання за корупційні діяння («Про пасивну корупцію і торгівлю впливом, вчинених особами, що займають публічну посаду», «Про активну корупцію і торгівлю впливом, вчинені приватними особами», «Про пасивну корупцію», «Про активну корупцію»), а також розділ, що окремо встановлює покарання для юридичних осіб [6].

Як правило, до цих розділів вказаних зарубіжних кримінальних кодексів включено такі норми, які передбачають відповідальність за отримання хабара, давання хабара, посередництво в хабарництві, в деяких з них – пропозиція хабара тощо. Потрібно також зазначити, що деякі зарубіжні кримінальні кодекси не містять структурних частин, до яких було б включено норми, що передбачають відповідальність за корупційні злочини, але все-таки окремі статті цих кодексів передбачають притягнення до кримінальної відповідальності: КК Австрії – за хабарництво на виборах, КК Бельгії – за давання хабара, пропозицію хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара; КК Республіки Корея – за отримання хабара, посередництво при отриманні хабара, допущення себе підкупити та пропозицію хабара; КК ФРН – за отримання хабара. Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що окремі розділи кримінальних кодексів містять норми, що передбачають кримінальну відповідальність лише за найтипівіші безумовно корупційні злочини.

Література:

1. Андрушко П. П. Реформа українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України / Андрушко П. П. – К. : Атіка, 2012. – 332 с.
2. Анохіна Л. С. Кримінологічні дослідження детермінанти хабарництва / Л. С. Анохіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2007. – Т. 20 (59). – № 1. – С. 73–78.
3. Бочарников И. В. Зарубежный опыт противодействия коррупции [Електронний ресурс] / И. В. Бочарников. – Режим доступу : www.budgetrf.ru/Publications/
4. Бусол О. Ю. Національні антикорупційні стратегії та участь громадськості в протидії корупції в країнах Центральної та Східної Європи / О. Ю. Бусол // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія «Юриспруденція». – 2014. – № 6/3. – Т. 1. – С. 60–63.
5. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Знання, КОО, 1998. – 179 с.
6. Кваша О. О. Корупція та організована злочинність: обґрунтування взаємозв'язку / О. О. Кваша // Правова держава : Щорічник наукових праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Вип. 21. – С. 335–342.

Мошняга Любов Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правознавства,
Центральноукраїнського інституту
«ПрАТ «ВНЗ» МАУП»

Вахарик Алла Володимирівна
студент магістратури,
Центральноукраїнського інституту
«ПрАТ «ВНЗ» МАУП»

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСНОВ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [1] та Національна стратегія у сфері прав людини [2] вказують на проблемний стан української

адвокатури та сфери надання правової допомоги. Окремі передумови та перспективи таких реформ уже окреслювалися нами раніше та було зроблено висновок, що кожний з визначених напрямків реформування потребує розробки комплексу заходів, чіткого плану дій та етапів його реалізації, які мають відповідати критеріям послідовності, своєчасності, ефективності [3]. Потребують реформування й функціональні та організаційні основи адвокатури.

У зв'язку з проведенням в Україні судово-правової реформи у правовій науці виникла дискусія щодо наділення адвокатури новими функціями, такими, наприклад, як функція медіації, ескроу-агента, здійснення адвокатурою фідучіарної діяльності.

Найбільш дослідженим аспектом цього питання сьогодні є проблема участі адвоката у медіації.

Хоч у наукових дослідженнях з питань участі адвоката у медіації вказується на належність медіації до адвокатської діяльності, у них відсутні вагомі аргументи на користь того, чому участь адвоката у медіації необхідно визнати окремим видом адвокатської діяльності. У цих дослідженнях зосереджено увагу більше на тих позитивних наслідках, що дає процесу медіації участь у ній адвоката як медіатора чи представника сторони конфлікту.

Відповідь на питання щодо можливості визнання медіативної діяльності видом адвокатської діяльності необхідно шукати у функціональних основах медіативної та адвокатської діяльності, чи є вони схожими настільки, що можуть бути об'єднані, та чи не містять вони взаємовиключних основ. Медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів сторін конфлікту за допомогою одного або кількох нейтральних посередників (медіаторів). Особливостями процесу медіації є чітка структурованість та гнучкість, а також орієнтованість на пошук взаємовигідного рішення, що враховувало б інтереси кожного.

З наведеного випливає, що фактично медіація у науці зводиться та, більш ймовірно, що й у законодавстві буде зводиться до посередництва. Незважаючи на спроби науковців розмежовувати посередництво та медіацію [4, с. 16–18], ці спроби не є вдалими. Медіативна діяльність за своїм змістом є діяльністю з посередництва між сторонами конфлікту (причому цей конфлікт не завжди є правовим за своїм змістом), метою чи

завданням якої є сприяння цим сторонам конфлікту самостійно врегулювати спір, що виник між ними. Натомість, як було обґрунтовано вище, основною функцією адвокатури є надання правової допомоги. Згідно зі ст. 1 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською діяльністю є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Наведене чітко виявляє відмінності між медіативною та адвокатською діяльністю, оскільки сутність першої полягає у посередництві, а сутність другої – у наданні правової допомоги. Однак звідси цілком логічно постає нове питання, чи не є медіація як посередництво різновидом правової допомоги, яку може надавати адвокат, і, відповідно, й охоплюватися самостійним різновидом адвокатської діяльності, хоча б тому, що у науковій літературі медіація розглядається як допомога.

Твердження про медіативну діяльність як допомогу є цілком обґрунтованим. Дійсно, медіатор допомагає сторонам конфлікту знайти його вирішення. У разі, якщо спір сторін конфлікту матиме правовий характер, то і діяльність медіатора полягатиме у наданні правової допомоги, і у цьому медіація та адвокатська діяльність є схожими. Однак зазначене не дає підстав для ототожнення медіації та адвокатської діяльності. Сутність медіації не зводиться до надання правової допомоги, оскільки остання не є її призначенням, не є настільки важливим, щоб відображати функціональне призначення медіації. Якщо йти таким шляхом, то можна й нотаріальну діяльність чи здійснення правосуддя розглядати як правову допомогу, оскільки нотаріус та суддя також фактично допомагають суб'єктам правовідносин у вирішенні їх правових проблем. Наприклад, нотаріус для посвідчення будь-якого договору повинен узгодити бажання його сторін, що більше наближає нотаріальну діяльність до медіативної діяльності, аніж адвокатську діяльність.

Безумовним чинником, який, не дає можливості розглядати медіацію як вид адвокатської діяльності, є суперечність медіативної діяльності основоположній функціональній zasadі адвокатської діяльності – неможливості адвоката надавати правову допомогу одночасно кільком особам, інтереси яких суперечать одне одному. Адвокат повинен

керуватися у своїй діяльності виключно інтересами клієнта, медіативна ж діяльність зобов'язує його бути незалежним від клієнта.

Ураховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що участь адвоката у медіативній діяльності є необхідною, але лише як представника сторони конфлікту. Безумовно, сьогодні досягнення примирення сторін на засадах, що влаштовує клієнта, можна розглядати лише як похідне завдання адвоката у тій чи іншій справі, що реалізується адвокатом під час виконання окремих досліджених нами підфункцій у межах загальної функції надання ним правової допомоги. У разі участі адвоката у процедурі медіації як медіатора він перестає бути адвокатом як особою, яка здійснює адвокатську діяльність, та стає особою, що здійснює медіативну діяльність. Адвокат може за своїми знаннями, досвідом та характеристиками здійснювати медіативну діяльність, але ці дві сфери в його діяльності не можуть перетинатися. Медіативна діяльність може бути одним із видів діяльності у сфері права, водночас вона не може бути видом адвокатської діяльності.

Література:

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
2. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>
3. Бакаянова Н. М. Реформи в адвокатурі: передумови та перспективи / Н.М. Бакаянова // Адвокатура: минуле та сучасність: матер. V міжнар. наук. конф., 14 листопада 2015 р. – Одеса, 2015. – С. 24–27.
4. Біцай А. В. Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Біцай Анна Володимирівна; КНУ ім.Т.Шевченка. – Київ, 2015. – 246 с.

*Смірнова Валентина Михайлівна
студентка 2 курсу магістратури за
спеціальністю «Правоохоронна
діяльність», Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

*Науковий керівник: Плисюк Наталя
Миколаївна, кандидат юридичних
наук, доцент, Хмельницький
університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВИ ЗЛОЧИНУ

Значення жертви у вчиненні злочину розглядалася ще в давніх пам'ятках світової культури. Вивчаючи особу будь-якої людини (у тому числі особу злочинця і потерпілого) як суб'єкта того чи іншого виду соціальної діяльності, слід мати на увазі, що між особою та її поведінкою існує нерозривний зв'язок.

Боротьба зі злочинністю не може бути ефективною без глибокого знання про те, хто і чому вчинює злочин. Звідси виникає потреба виділити особу злочинця. Але, вивчаючи особу злочинця, розроблюючи методи такого вивчення, не можна обмежуватися лише констатацією тих демографічних, ділових, кримінально-правових, морально-психологічних особливостей, що характеризують людей, які вчинювали злочини.

Роль жертв у виникненні й розвитку ситуацій злочинів зазвичай дуже значна, тому потрібний аналіз кримінологічно значимих ролей жертв і облік усіх віктимологічних обставин, як вихідної бази для конкретних висновків і узагальнень. Знання особи і поведінки потерпілих потрібно також для прийняття рішень про забезпечення їх особистої безпеки. Дослідження і облік характеристик осіб жертв і злочинів необхідно для недопущення віктимологічного рецидиву.

Що ж включає в себе поняття “особа жертви злочину”? Особу потерпілого можна розглядати лише в тому випадку, якщо людині внаслідок суб'єктивного бажання злочинця або суб'єктивної обстановки

було завдано фізичного, морального або матеріального збитку від протиправної дії, незалежно від того, визнана вона у встановленому законом порядку потерпілою чи ні, і чи оцінює вона себе такою суб'єктивно. Поняття жертви зазвичай ототожнюється з поняттям потерпілого.

Вважаємо, що така позиція не є цілком вірною, адже потерпілим згідно зі ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [1]. Жертва, у свою чергу, може і не бути учасником процесу, тому й не визнаватися такою процесуально.

Таким чином, поняття жертви в кримінології є ширшим за змістом, ніж потерпілого в кримінальному процесі.

Отже, під жертвою злочину з точки зору кримінологічної віктимології слід розуміти потерпілу від злочину фізичну особу незалежно від того, чи визнана вона такою у кримінально-процесуальному порядку і чи оцінює себе такою суб'єктивно.

Найбільш вірним і повним визначенням, що відображає суть вищезазначеного, на наш погляд, є визначення жертви злочину, під якою слід розуміти особу, або спільноту людей (у тому числі народ, націю, суспільство загалом), яким злочином заподіяно шкоду.

До структури особи потерпілого входять: 1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан тощо); 2) кримінально-правова характеристика (роль жертви в генезисі злочинної поведінки та у створенні криміногенної ситуації); 3) соціально-рольова характеристика, що включає в себе сукупність видів діяльності особи в системі суспільних відносин як громадянина, сім'янина, члена трудового колективу тощо; 4) морально-психологічна характеристика, що відображає ставлення особи до соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує.

Вона виявляється у ставленні до держави, суспільства, громадянських обов'язків, колективу, оточуючих людей, себе тощо. Сюди ж належить і кримінально-правова система особи, тому що потерпілий зазвичай з'являється в процесі застосування кримінально-правових норм. Сьогодні кримінологія, у тому числі й віктимологія, мають дані, що

можуть бути основою для низки нових і важливих теоретичних та практичних висновків.

Жертва у віктимології — це особа або певна спільнота людей, котрій прямо чи опосередковано завдано будь-якої шкоди від злочинного посягання. Таке широке трактування особи потерпілого дає можливість комплексно дослідити всі її ознаки.

Латентна жертва — це особа, що реально постраждала від злочину, але з якихось причин цей факт залишився невідомим для офіційного обліку. Тож латентними жертвами є і ті потерпілі, котрим закон надав право вибору — повідомляти чи не повідомляти про злочин, який стався (справи приватного обвинувачення). Важливо також розрізняти випадки, коли статус потерпілого особа приписує собі без достатніх на те підстав і, навпаки, коли він їй нав'язується.

Роль жертви може бути реальною та уявною (мається на увазі її самооцінка). Принципове значення має і виділення персоніфікованих та колективних ролей. Хоча віктимологія, переважно, вивчає конкретні жертви, але не варто забувати, що нерідко саме від групової поведінки залежить процес перетворення на жертву як групи осіб, так і окремих її членів.

Можна виділити такі ще види жертв злочинів:

1). Випадкова жертва — коли особа стає такою внаслідок збігу обставин. Взаємовідносини, що виникли між жертвою та злочинцем, не залежать від їхніх волі та бажання.

2). Жертва з незначним ступенем ризику — особа, що живе при нормальних для всіх людей факторах ризику і віктимність якої зростає непередбачено під впливом конкретної несприятливої ситуації.

3). Жертва з підвищеним ступенем ризику — особа, котра має низку віктимних ознак. До цієї категорії належать два основних види жертв: а) жертви необережних злочинів — коли характер роботи, яку вони виконують, або їхня поведінка в громадських місцях мають більш високу, ніж звичайно, віктимність; б) жертви умисних злочинів, соціальний статус яких або роль, яку вони виконують, пов'язані з підвищеним ризиком (працівники правоохоронних органів і воєнізованої охорони тощо).

Жертвами цього типу можуть бути й особи, віктимність яких зростає внаслідок конкретних взаємин між жертвою та злочинцем, а також діями третіх осіб, котрі породили конфліктну ситуацію. Віктимність може

проявитися також у манерах поведінки майбутньої жертви, в її зовнішньому вигляді.

4). Жертва з дуже високим ступенем ризику – особа, морально-соціальна деформація якої не відрізняється від правопорушників. Вона характеризується стійкою анти суспільною спрямованістю, схильністю до алкоголю, наркотиків, статевою розбещеністю тощо.

Кінцевою метою вивчення жертв є підвищення ефективності запобігання конкретних злочинів і злочинності загалом шляхом здійснення цілеспрямованого впливу як на злочинців, так і на потенційних жертв злочинів. Виділимо наступні ознаки жертви злочину: випадкова жертва, жертва з незначним ступенем ризику, жертва з підвищеним ступенем ризику, жертва з дуже високим ступенем ризику.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. / Офіційний web-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: [http://www.zakon\(\).rada.gov.ua/laws/show/4651-17/](http://www.zakon().rada.gov.ua/laws/show/4651-17/)
2. Курило В.І., Михайлов О.Є., Яра О.С. Кримінологія: Загальна частина: Підручник. / В.І. Курило, О.Є. Михайлов, О.С. Яра. – К.: Кондор, 2006. – 191 с.
3. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; За заг. Ред. О.М. Джужа. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
4. Черніков Е. Потерпілий як ознака складу злочину, передбаченого статтею 140 Кримінального кодексу України (невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником). Вісн. Нац. акад. прокуратури України. 2015. № 3. С. 119–125.

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право

*Кузь Тетяна Володимирівна
викладач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права, юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

*Науковий керівник: Шевчук Оксана
Романівна, кандидат юридичних
наук, доцент, доцент кафедри
конституційного,
адміністративного та фінансового
права, Західноукраїнський
національний університет*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
ЮСТИЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО
ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Розробка пропозицій щодо удосконалення механізму діяльності органів юстиції насамперед вимагає суттєвого аналізу зарубіжного досвіду в цій галузі. Дослідження організаційної структури, основних тенденцій та сфер діяльності іноземних регіональних органів юстиції дозволить розробити інноваційні, організаційні та правові заходи щодо вдосконалення організаційного механізму українських регіональних органів юстиції.

Звичайно, вартий уваги досвід великих західних країн (США) та Західної Європи (Великобританія, Франція, Німеччина) з високим ступенем правової культури та ефективними правовими системами, в яких також відбуваються процеси реформування політичної та правової системи і які, також зустрілися з багатьма проблемами, схожими із сучасними українськими.

Для початку пропонуємо розглянути організаційну структуру органів юстиції Сполучених Штатів Америки. Міністерство юстиції Сполучених Штатів (англ. United States Department of Justice, Justice Department) – департамент федерального уряду США, створений для забезпечення виконання законів та здійснення правосуддя. Очолює United States Department of Justice, Justice Department Генеральний прокурор США [1; с.261].

Організаційна структура Міністерства юстиції Сполучених Штатів Америки складається з відповідних підрозділів: 1) антимонопольний; 2) цивільний; 3) цивільно - процесуальний; 4) кримінальний; 5) навколишнього середовища та природних ресурсів; 6) управління; 7) національної безпеки; 8) податків.

Інших структурних підрозділів:

1) Комісія з врегулювання іноземних вимог; 2) Інтерпол, національне центральне бюро США; 3) Комісія з помилювань; 4) Відділів (відділ правового радника; відділ законодавства; відділ розробки політики; відділ громадських справ; відділ з помилювання; відділ міжгромадних договорів; відділ юстиції; відділ професійної відповідальності; відділ розвідувальної політики і нагляду; виконавчий відділ прокурора (атторнея) США; інспекція опікунів; відділ інспектора; відділ внутрішнього контролю; підпорядковані відділи департаменту юстиції США (кримінальне управління і цивільне управління)) [2].

Інші держави, зокрема, більшість європейських, а також держави Південної та Центральної Америки, Африки, Японія, Єгипет, Туреччина взяли за зразок французьку (романську) систему управління юстицією. Вважається, що функції цих державних управлінь юстиції значною мірою повторюють одна одну. Єдина відмінність - сфера та повноваження Міністра юстиції щодо управління правосуддям та контролю судової діяльності. Окрім організації та діяльності судів Міністерства юстиції, вони також відіграють важливу роль у розробці та законодавчій діяльності, а також у кодифікації та систематизації законодавства [3;с. 69].

З вищевказаних причин ми детальніше окреслимо повноваження міністра юстиції Франції, який керує діяльністю судів та прокурорів. Міністр юстиції відіграє ключову роль у призначенні та просуванні суддів та складанні переліку запланованих підвищення по службі. За власною ініціативою або за постановою відповідного прокурора міністр юстиції

Франції може викликати суддів для пояснень, робити їм в усній формі попередження, а також може передати справу про дисциплінарний проступок того чи іншого судді до Вищої ради магістратури, головою якого є Президент республіки.

Правом накладання дисциплінарних стягнень на чинів прокуратури має тільки міністр юстиції, що він робить на основі поради спеціальної комісії. Всі чини прокуратури, суду і слідства призначаються на свої посади декретом Президента республіки Франція на основі пропозицій міністра юстиції. З 1964 р. центральний апарат міністерства юстиції включає в себе, крім кабінету міністра і канцелярії кабінету, такі підрозділи: 1) управління судово-слідчих органів (у Франції слідчі суди організаційно входять в штат судових інстанцій); 2) управління у справах і державної печатки; 3) управління у кримінальних справах та у справах про помилування; 4) управління пенітенціарних установ; 5) управління загальної адміністрації та господарського забезпечення; 6) служба по вихованню неповнолітніх і нагляду за ними.

Крім того, головний інспектор судової влади підпорядковується генеральному прокурору. Офіс судових слідчих має єдину політику щодо юридичної освіти та підготовки судових слідчих. Міністерство юстиції Франції має широкі законодавчі повноваження. Вони розробляють всі законопроекти з питань правосуддя, вносяться до Національної Асамблеї, а також готуються всі акти уряду щодо судового департаменту.

В Англії управління юстиції одночасно керує трьома відомствами: Управлінням головного юстиції, Міністерством внутрішніх справ, Генеральним прокурором та Генеральним прокурором (так звані Crown Lawyers). Функції лорда-канцлера близькі за своїм змістом до функцій міністра юстиції, оскільки він є головою судово-правового відділу та зв'язком судової та загальної політичної влади. Його роль у розробці законопроектів, що регулюють роботу судів, особливо важлива. Органом з питань конкуренції у галузі судової адміністрації є міністр внутрішніх справ (державний секретар), оскільки він розділяє обов'язки щодо виборів, відсторонення та призначення суддів від суддів. Управління та нагляд за діяльністю тюремних установ в Англії відповідає міністр внутрішніх справ, а поліція округу ефективно контролюється. Міністр внутрішніх справ є радником королеви з питань помилування і відповідає перед парламентом за виконання функції корони.

Міністерство юстиції Федеративної Республіки Німеччина (далі - Федеративна Республіка Німеччина), як найвищий орган управління правосуддя в країні, на відміну від відповідних міністерств Франції чи Італії, безпосередньо передає

Федеральний канцлер, оскільки немає тіла, подібного до Вищої ради магістратури. Крім того, основна частина власних управлінських функцій лежить у Міністерстві юстиції Землі, але під контролем федерального міністра. Міністерство юстиції Федеративної Республіки Німеччина має широкі повноваження у підготовці та прийнятті законодавчих актів, а також у їх реалізації. Міністерство очолює: 1) Федеральна палата; 2) Федеральний Генеральний прокурор Федерального суду Німеччини; 3) Патентне відомство та Федеральний патентний суд у Мюнхені; 4) Боннський консультативний комітет та інші установи. Міністерство юстиції готує вибори суддів Федерального конституційного суду та всіх вищих судів федеральних судів, бере участь у формуванні Федерального трудового суду, здійснює нагляд за Федеральною палатою та Палатою адвокатів у Вищому федеральному суді загальної юрисдикції (Федеральний суд).

Тому міжнародно-правовий аналіз судових установ на регіональному рівні (на прикладі США, Франції, Федеративної Республіки Німеччина, Російської Федерації та Республіки Білорусь) свідчить про те, що в зарубіжних країнах не склалося єдиної універсальної моделі побудови органів юстиції регіонального рівня. В кожній державі існує своя система органів юстиції, яка залежить від правової системи та державного устрою країни.

Література:

1. Lesaffer, Randall (25 June 2019). *European legal history: a cultural and political perspective*. Translated by Arriens, Jan. Cambridge, UK. pp. 261–265. ISBN 9780521877985. OCLC 299718438.
2. American Bar Association (2014). How the Legal System Works: The Structure of the Court System, State and Federal Courts Archived 16 July 2014 at the Wayback Machine. In *ABA Family Legal Guide*.
3. Lesaffer, Randall (25 June 2019). *European legal history: a cultural and political perspective*. Translated by Arriens, Jan. Cambridge, UK. pp. 69–75, 92–93. ISBN 9780521877985. OCLC 299718438.

4. Grider, Alisa. "How the Judicial System Works Around The World". Archived from the original on 19 October 2016. Retrieved 23 May 2016.

Сливка Ігор Миколайович
доктор філософії в галузі права,
старший викладач кафедри
правознавства, ВУ ПрАТ «ВНЗ
«МАУП»

Лисак Ігор Богданович
магістрант ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ

Напрямки подальшого соціального, політичного та економічного розвитку української держави значною мірою залежать від подолання корупції та своєчасного запобігання вчиненню корупційних дій. У 2014 році наша держава почала новий етап у протидії та запобіганні корупції, який розпочався з ухвалення ЗУ «Про запобігання корупції» [1]. Крім того, протягом 2014-2020 років, почали функціонувати державні антикорупційні інституції, зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Спеціальна антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд, діяльність яких спрямована на протидію та боротьбу з корупційними проявами.

Вважається, що корупція активно проявляється лише у діяльності державних публічних органів управління, однак учасниками корупційних дій можуть бути і громадяни та юридичні особи. Про можливість вчинення корупційних злочинів юридичними особами вказують і норми ЗУ «Про запобігання корупції». Розділ X цього нормативного акту має назву «Запобігання корупції у діяльності юридичних осіб» та передбачає, що «юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у

діяльності юридичних осіб» (ч. 1 ст. 61) [1]. Отже, включення норми щодо запобігання корупції у діяльності юридичних осіб, насамперед вказує на проблему їх участі у різних корупційних діяннях.

Оцінити масштаби вчинення корупційних дій юридичними особами приватного сектору дуже важко, адже більшість наукових публікацій з цієї проблематики стосуються органів державного управління. А міжнародний та вітчизняний досвід протидії та запобігання корупції свідчить, що корупція у приватному секторі має багато різних аспектів. Причинами цього є: по-перше, відсутність у юридичних осіб приватного сектору стандартів введення бізнесу на основі справедливості та змагальності; по-друге, нормою діяльності більшості українських підприємств є «відкати», уникнення встановлених законом норм та правил ведення господарської діяльності; по-третє, неформальні угоди та недоброчесна конкуренція залишаються основою отримання переваг на ринку, особливо це стосується різних тендерних угод на будівництво великих об'єктів; по-четверте, ефективне функціонування певного бізнесу в Україні залежить від потужних неформальних зв'язків між бізнесом та політиками, державними службовцями та правоохоронцями, що спричиняє конфлікт інтересів та є шляхом до системної корупції. За оцінками правоохоронців в приватному секторі найбільш часто застосовують такі форми корупції як хабарі за працевлаштування (33%), купівля комерційної інформації про конкурентів (37%), змови щодо утримання цін на певному рівні (38%), купівля інформації щодо тендерних пропозицій (34%); «відкати» (46%) [2].

Реалізація ЗУ «Про запобігання корупції» у частині недопущення корупційних проявів у діяльності юридичних осіб відбувається на основі застосування антикорупційних програм, правил етичної поведінки та створення антикорупційних підрозділів (уповноважених осіб). Однак, не всі юридичні особи, згідно Закону, зобов'язані проводити антикорупційну політику. Так, наприклад, ч. 2 ст. 62 Закону встановлює обов'язок затвердження антикорупційних програм: керівниками державних, комунальних підприємств, господарських товариств (у яких державна або комунальна частка перевищує 50%), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує 70 млн.грн; юридичними особами, які є учасниками процедури

закупівлі відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень [1]. Ці обмеження негативно впливають на протидію вчиненню корупційних правопорушень у приватному секторі. Антикорупційна програма юридичної особи спрямована на запобігання вчинення їхніми працівниками корупційних чи пов'язаних з ними правопорушень, а також на забезпечення відповідності діяльності юридичної особи вимогам антикорупційного законодавства.

Що стосується такого інструменту запобігання корупції як уповноважений підрозділ або особа з протидії корупції, то згідно ст. 64 ЗУ «Про запобігання корупції» уповноважений є посадовою особою юридичної особи, що призначається відповідно до законодавства про працю керівником юридичної особи або її учасниками (засновниками) у порядку, передбаченому ухваленою антикорупційною програмою [1]. Тобто, виходячи з цього, уповноважена особа може бути призначена лише в тих юридичних осіб, які мають затверджену антикорупційну програму. Уповноважена особа підприємства, організації та установи здійснює не лише заходи антикорупційної політики, але і контролює хід їх виконання. А ч. 2 ст. 64 вказує на вимоги, щодо рис такої уповноваженої особи, зокрема, така особа повинна володіти певними діловими та моральними якостями, професійним рівнем, станом здоров'я для того, щоб виконувати покладені на неї відповідні обов'язки [1]. Більш широко завдання, повноваження та права уповноваженого з питань антикорупційної політики підприємства наведені у Типовій антикорупційній програмі. Фактично, сьогодні проблематично знайти на підприємстві особу, яка би була уповноваженою з питань корупції, а якщо така і є, то ця посада лише формальна.

Дієвим засобом запобігання та протидії корупції у діяльності юридичних осіб приватного сектору можуть стати правила етичної поведінки. На цьому наголошується у 4 розділі Типової антикорупційної програми «Норми професійної етики працівників Юридичної особи»: «працівники юридичної особи під час виконання своїх функціональних обов'язків зобов'язані неухильно дотримуватися загальновизнаних етичних норм поведінки або вимог кодексу етики юридичної особи (у разі його наявності)» [3]. Однак, потрібно зазначити, що по-перше не всі підприємства, установи та організації їх розробляють та використовують

(переважно, у великих міжнародних корпораціях вони наявні, менше використовують їх у діяльності середніх підприємств, малі підприємства, на жаль, їх не мають); по-друге, не всі кодекси етики юридичної особи містять положення щодо протидії корупції; по-третє, в українському суспільстві поки що у діяльності юридичних осіб відсутні принципи соціальної відповідальності, які, на нашу думку, є основою для виховання нульової толерантності до корупції серед працівників, керівництва, партнерів та громадськості.

Отже, зважаючи на особливості поширення різних форм корупції у діяльності юридичних осіб приватного сектору, потрібно розширити умови використання передбачених ЗУ «Про запобігання корупції» антикорупційних програм, правил етичної поведінки та сприяти формуванню та діяльності уповноважених підрозділів або осіб з запобігання корупції. Можливість їх правового забезпечення та використання у діяльності господарюючих суб'єктів - це лише перший етап на шляху зменшення рівня корупції у країні.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 26.10.2020).
2. Корупція в приватному секторі. URL: https://old.nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files/doslidzhennya/8.pdf (дата звернення: 20.10.2020).
3. Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи: Рішення НАЗК № 75 від 02.03.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17> (дата звернення: 20.10.2020).

*Власишина Юлія Володимирівна
магістр, Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник: Липницька
Євгенія Олександрівна, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
господарського права юридичного
факультету Донецького
національного університету імені
Василя Стуса*

ЩОДО ВІДМОВИ У ВИДАЧІ ВИСНОВКУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

З метою наближення до європейських екологічних стандартів в Україні в 2017 році прийнято закон «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон про ОВД), який передбачає обов’язкове проходження суб’єктом господарювання процедури ОВД перед початком здійснення планової діяльності. Планована діяльність передбачає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об’єктів, інше втручання в природне середовище, крім реконструкції, технічного переоснащення, капітального ремонту, розширення, перепрофілювання об’єктів, що не справляють значного впливу на довкілля відповідно до критеріїв, затверджених Кабінетом Міністрів України [1, ст. 1].

Аналіз судової практики свідчить про низку проблем, що виникають на практиці у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля. Однією, з таких проблем є прийняття неправомірного рішення підрозділами з питань екології та природних ресурсів місцевих державних адміністрацій про відмову у видачі висновку ОВД.

Окремі аспекти правового регулювання оцінки впливу на довкілля досліджували науковці В. Андрейцев, Н. Малишева, А. Гетьман, І.

Каракаш, Е. Позняк, Т. Третяк, Ю. Шемшученко, Ю. Самойленко, А. Євстігнєєв та ін. Однак, не було приділено достатньо уваги питанню підстав для відмови у видачі висновків ОВД уповноваженими державними органами.

Метою дослідження є розробка пропозицій щодо підстав відмови для видачі висновку з ОВД.

Згідно Закону процедура ОВД передбачає такі етапи: 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з ОВД; 2) проведення громадського обговорення; 3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації; 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з ОВД; 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності (ст. 2 Закону про ОВД). Етап надання висновку уповноваженим органом врегульовано ст. 9 Закону. Уповноважений орган видає висновок з оцінки впливу на довкілля, яким виходячи з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, зокрема величини та масштабів такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (у тому числі - транскордонного), інтенсивності і складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти і невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий, постійний і тимчасовий, позитивний і негативний впливи), передбачених заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення впливу на довкілля, визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності та визначає екологічні умови її провадження. Висновок з оцінки впливу на довкілля надається суб'єкту господарювання безоплатно протягом 25 робочих днів з дня завершення громадського обговорення, а в разі здійснення процедури оцінки транскордонного впливу - з дня завершення цієї процедури та затвердження рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля. Згідно з п. 4 Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарювання висновок з ОВД є документом дозвільного характеру [2]. Однак у Законі

про ОВД не передбачено підстав для відмови у видачі висновку, в цьому разі потрібно звернутися ч. 5 ст. 4-1 ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», яка передбачає підстави для відмови у видачі документа дозвільного характеру, а саме:

- подання суб'єктом господарювання неповного пакета документів, необхідних для одержання документа дозвільного характеру, згідно із встановленим вичерпним переліком;
- виявлення в документах, поданих суб'єктом господарювання, недостовірних відомостей;
- негативний висновок за результатами проведених експертиз та обстежень або інших наукових і технічних оцінок, необхідних для видачі документа дозвільного характеру.

Законом можуть встановлюватися інші підстави для відмови у видачі документа дозвільного характеру.

Відмова у видачі документа дозвільного характеру за підставами, не передбаченими законами, не допускається [3, ст. 4-1].

Проте на практиці підрозділи з питань екології та природних ресурсів місцевих державних адміністрацій часто неправомірно приймають рішення про відмову у видачі висновку з ОВД. Зокрема, ТОВ «Вотерструм», яке планувало будівництво мікро ГЕС та розробило звіт з ОВД, повідомило про планову діяльність, провело громадські обговорення, за результатами якого пропозиції було враховано. Після проходження даних етапів ТОВ «Вотерструм» звернувся до Департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації за наданням висновку з оцінки впливу на довкілля. Однак, Департамент екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації відмовив у видачі такого документа, при цьому, не керувався вичерпними підставами для такого рішення, що визначені чинним законодавством України. Після чого ТОВ «Вотерструм» звернулося до Львівського окружного адміністративного суду з позовом до Департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації про визнання протиправним та скасування рішення, визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання до вчинення дій. Судом позов було задоволено повністю [4]. З аналогічним позовом звернувся ФОП до управління екології та природних ресурсів Черкаської обласної державної адміністрації. ФОП також розробив звіт з ОВД,

повідомив про планову діяльність, були проведені громадські обговорення. Проте, управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА прийняло рішення про відмову у видачі висновку з ОВД. Черкаський окружний адміністративний суд задовільнив позов повністю [5].

Отже, вбачається, що існує проблема прийняття неправомірного рішення підрозділами з питань екології та природних ресурсів місцевих державних адміністрацій про відмову у видачі документу дозвільного характеру, яка призводить до того, що суб'єкти господарювання, які мають намір здійснювати планову діяльність повинні звертатися до суду за захистом своїх прав. Також дана проблема спричиняє такі негативні наслідки як стягнення судового збору з відповідних підрозділів екології та природних ресурсів, тобто за рахунок державного бюджету.

Для вирішення даної проблеми пропонується закріплення на рівні ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля» вичерпного переліку підстав для прийняття рішення про відмову у видачі висновку з ОВД.

Література:

1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. ст.315. (Із змінами).
2. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19 травня 2011 р. № 3392-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 47. Ст. 532. (Із змінами).
3. Про дозвільну систему у сфері господарювання: Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 48. ст.483. (Із змінами).
4. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 09 січня 2020 р. у справі № 1.380.2019.005775. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86899166>
5. Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 05 вересня 2019 р. у справі № 580/2163/. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84036666>

*Савченко Антоніна Михайлівна
старший викладач кафедри охорони
праці і навколишнього середовища,
Київський національний університет
будівництва та архітектури*

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС, ЯК ОСНОВА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ НОРМ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

«Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони» запустила процес імплементації екологічних норм, основою для якої стали принципи права ЄС:

Принцип пропорційності – за яким заходи ЄС за змістом та формою не виходять за межі того, що є необхідним для досягнення цілей установчих договорів. Дії чи акти ЄС повинні бути пропорційні цілям, на досягнення яких спрямовані. ЄС здійснює свою юрисдикцію тільки в межах тих повноважень, які надані йому державами-членами, відповідно до установчих договорів і для реалізації цілей, визначених договорами [1].

Принцип субсидіарності застосовується у тих сферах, де ЄС не має виключної компетенції, і визначає розподіл повноважень між державами-членами та ЄС. Згідно з цим принципом держави-члени залишаються відповідальними за питання, які вони можуть ефективніше вирішити самостійно, ніж на рівні ЄС. І, навпаки, якщо питання може бути вирішене ефективніше на рівні ЄС, то ним повинен займатись ЄС, а не держави-члени. Цей принцип не стосується сфер, де ЄС має виключну компетенцію.

Принцип інтеграції екологічних питань у політику та дії ЄС закріплений в установчих договорах і забезпечує, щоб при виробленні та впровадженні політики ЄС у сферах сільського господарства, політики розвитку, підприємництва, енергетики, внутрішнього ринку, рибальства, досліджень, структурних фондів, транспорту, економічних та фінансових відносин, торговельних та зовнішніх відносин та ін. екологічні питання

бралися до уваги. Цей принцип є важливим для досягнення цілей сталого розвитку.

Принцип «Забруднювач платить» - це принцип екологічного права ЄС, за яким фізичні та юридичні особи, які є забруднювачами довкілля, повинні нести відповідальність фінансового характеру для уникнення чи зменшення забруднення.

Принцип перестороги використовується тоді, коли потенційно небезпечний вплив явища, продукту чи процесу був встановлений науковою й об'єктивною оцінкою, але ця оцінка не дозволяє визначити ризик із достатньою точністю. Його застосовують у випадку наявності трьох основних передумов: визначення потенційно негативного впливу, оцінки доступних наукових даних і ступеня наукової невизначеності [2].

Література:

1. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / [под ред. С.Ю. Кашкина]. -М.: Инфра-М, 2010. – 173с.
2. Довідник з екополітики – [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/environment_energy/environmental-policy-manual.html

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Фінансове право. Банківське право**

*Козут Денис Віталійович
магістр другого року навчання,
юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

*Науковий керівник: Шевчук Оксана
Романівна, кандидат юридичних
наук, доцент, Західноукраїнський
національний університет*

**СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА
ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ**

Найбільш усталеним у науковій літературі є погляд на суспільні відносини як на стабільні, стійкі, такі, що повторюються, моменти спільної діяльності людей у найрізноманітніших проявах. Саме тому предметом правового регулювання є закріплена в нормах права існуюча стабільна структура людської діяльності. Результатом такої діяльності є формування різного роду суспільних відносин, в основі яких реалізуються потреби, інтереси та цілі учасників людської діяльності, неоднорідність складу учасників, специфічність предмета і засобів діяльності, інші характерні особливості та прояви соціальних зв'язків між членами суспільства.

Страхові відносини у сфері господарювання знаходять свій безпосередній прояв через страхову діяльність, яка характеризується специфікою мети здійснення, особливістю суб'єктного складу та специфічністю умов її реалізації.

Суспільні відносини щодо захисту майнових інтересів зацікавлених осіб шляхом формування страхових фондів, які забезпечують захист майнових інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб, можуть бути забезпечені виключно за рахунок нормального функціонування

страхової діяльності, [1, с. 62] яка упорядковує процес соціального регулювання страхових відносин, що здійснюється суспільством як органічною системою за допомогою соціальних норм (у тому числі норм права).

Теорія страхової діяльності є однією з існуючих у науковій літературі концепцій, яка визначає сутність страхування як діяльність страхових організацій щодо компенсації збитку, що виникає у страхувальників при настанні певних обставин (страхових випадків), передбачених законом або договором, шляхом здійснення виплат із страхового фонду, сформованого із внесків останніх [2, с. 13].

Прихильниками вказаного наукового напрямку в різні часи були К. Г. Воблий, А. Манес, В. Р. Ідельсон, А. Вагнер, В. В. Шахов. Вказана теорія не позбавлена вад, проте заслуговує на увагу, адже розглядає страхування не лише як вид певного галузевого зобов'язання, проте має свої недоліки з огляду на звужене розуміння сутності страхових відносин.

Незважаючи на те, що у правовій системі України існує інститут страхування, більшість норм якого стосуються питань здійснення суб'єктами страхової діяльності даного виду господарювання, відсутність поняття страхової діяльності є прогалиною, на що вже було звернено увагу в науковій юридичній літературі. З цієї причини вже тривалий час між науковцями точаться суперечки з приводу того, що саме являє собою страхова діяльність (справа).

Питання щодо необхідності визначення поняття страхової діяльності, і перш за все його співвідношення з такою науковою категорією, як страхування, є давньою науковою дискусією, яка і на сьогодні не втратила своєї актуальності. Слід звернути увагу, що фахівцями були зроблені спроби визначити межі страхової діяльності, ті елементи, з яких вона складається, та надати цьому явищу загального розуміння.

Починаючи з першої чверті ХХ ст., вчені-економісти намагалися вивести єдине на той час поняття «страхування» як категорії економічної, і надавали своїм визначенням деяких елементів, що притаманні страхуванню як виду господарської діяльності. Науковці - як юристи, так і економісти - розуміючи, що проблема визначення науково обґрунтованого поняття страхової діяльності є актуальною, пропонують законодавчо більш точно визначити саме поняття «страхування», причому в його

різних значеннях (розуміннях): з економічної точки зору, з господарсько-правових та цивільно-правових позицій, з точки зору фінансово-правової науки тощо [4, с. 36].

Вказану теоретико-практичну проблему багато в чому генерує чинне страхове законодавство України. Поняття страхування на сьогодні міститься у двох нормативно-правових актах. У Законі України «Про страхування» страхування визначається лише як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Стаття 352 Господарського кодексу України «Страхування у сфері господарювання» (далі – ГК України) визначає страхування як діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язану з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів.

Таким чином, у ч. 1 ст. 352 ГК України під страхуванням розуміється особливий вид господарської (страхової) діяльності з надання страхових послуг шляхом захисту майнових інтересів страхувальників (фізичних або юридичних осіб) за рахунок спеціально створених грошових фондів (страхових резервів).

Зрозуміло, що ситуація з наявністю в законодавчому масиві України двох різних за змістом понять, що позначені одним терміном, не відповідає вимогам законодавчої техніки.

Наведені статті вітчизняного законодавства під одним терміном «страхування» позначають різні аспекти одного явища. Спільним елементом у наведених визначеннях є лише *призначення страхування* – захист майнових інтересів учасників, який забезпечується саме завдяки наявності в суспільстві особливого виду господарювання – професійної страхової діяльності, яка виконує важливі соціальні функції, у процесі

якої зазначені відносини реалізуються безпосередньо і яка є особливим видом господарської діяльності.

Згідно ст. 3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

При цьому господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом. Господарська діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку, є некомерційною господарською діяльністю.

Отже, огляду на викладене слід наголосити, що страхову діяльність, залежно від мети її здійснення, можна класифікувати за двома видами:

1) господарська страхова комерційна діяльність (підприємництво), яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку;

2) господарська страхова некомерційна діяльність, що може здійснюватись і без зазначеної мети.

Література:

1. Сильченко Н. В. Проблемы предмета правового регулирования. Государство и право. – 2014. – № 12. – с. 62.
2. Белых В. С. Страхование право / В. С. Белых, И. В. Кривошеев. – М. : НОРМА, 2002. – с. 47.; Страхування / [під ред. С. С. Осадець]. – К. : КНЕУ, 1998. – с. 13.;
3. Пацурія Н. Б. Правове регулювання страхової справи в Україні (організаційно - правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Н. Б. Пацурія. – К., 2000. – с. 27.
4. Глушко Г. М. Ключевой вопрос в страховании / Г. М. Глушко // Страхование ревью. – 1997. – № 8. – с. 36
5. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
6. Господарський кодекс України : від 16 січня 2003 року / Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

*Абражевич Дар'я Артемівна
студентка юридичного факультету
Національного авіаційного
університету*

*Науковий керівник: Філінович
Валерія Вікторівна, кандидат
юридичних наук, доцент,
Національний авіаційний
університет*

ІТ-ПІРАТСТВО ЯК ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток ІТ-сфери вимагає прицільної уваги до належної охорони та захисту прав інтелектуальної власності на ІТ-продукти. Питання всебічної охорони комп'ютерних програм, програмного забезпечення і подібних продуктів залишається актуальним.

Купуючи їжу, одяг та інші матеріальні речі ми звикли платити за них, але мало хто задумується про те, що за фільми, музику, електронні книги або комп'ютерні програми також необхідно сплачувати певну суму, більшість шукає шляхи безкоштовного їх використання, проте більшість з них розповсюджується з порушенням авторських прав.

Ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» 1993 р. визначає піратство у сфері авторського права і суміжних прав як опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне оприлюднення програм організацій мовлення, камкординг, кардшейрінг, а також Інтернет-піратство, тобто вчинення будь-яких дій, які відповідно до цієї статті визнаються

порушенням авторського права і суміжних прав з використанням мережі Інтернет [1].

Інтернет-піратство є однією з найпоширеніших та найнебезпечніших форм порушення авторського і суміжних прав. Дане правопорушення в мережі Інтернет у сфері охорони авторських і суміжних прав створює в Україні несприятливу ситуацію, яка викликає занепокоєння не лише на національному рівні, але і на міжнародному. За даними Міжнародного альянсу з інтелектуальної власності, Україна є піратом №1 в Європі. І на підставі цього торгове представництво США внесло Україну до списку «301». Це так званий список країн, в яких зафіксовано найбільше порушення авторських прав саме в мережі інтернет. Сюди увійшли такі країни, як Чилі, В'єтнам, Китай, Росія» [2]. Багато хто вважає, що щомісячна оплата користування Інтернетом передбачає і автоматичну оплату контенту, що там знаходиться.

Міжнародними законодавчими актами та законопроектами, створеними для захисту авторських прав в інтернеті є: Директива ЄС «Про електронну комерцію» № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 р., Закон НАДОПІ 2009 р. (діє до 2022), Digital Millennium Copyright Act (DMCA), США, 1998, АСТА - The Anti-Counterfeiting Trade Agreement та інші.

В Україні авторське право захищає Закон "Про авторське право і суміжні права" 1992 р. Боротися з інтернет-піратами також допомагає Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» 2017 р.

Кожний автор або правовласник хоче максимально захистити своє авторське право від порушень. Проте зробити це в українських реаліях не так вже й просто, оскільки механізми захисту і боротьби з піратством в Україні дуже недосконалі. До того ж серйозні труднощі для припинення порушень авторського права в мережі Інтернет викликає неможливість визначення порушників прав, якими найчастіше є фізичні особи [3].

До проблем подолання ІТ-піратства можна також віднести відсутність інспекторів кіберполіції, що ускладнює процес контролю розміщення піратами контенту в мережі; транснаціональний характер даного правопорушення (має глобальний характер, його неможливо побороти в окремій країні); також роботу ускладнює тривалий термін проходження експертиз (технічних і економічних, що визначають фінансові збитки правовласників), нестача кваліфікованих фахівців у

прокуратурі, затягування справ у судах, відсутність вироків і нестача координації при взаємодії правоохоронних органів різних країн (коли мова йде про зберігання піратського контенту на зарубіжних серверах) тощо.

Проте не дивлячись на вказані перепони, у 2016 р. закрили сайти EX.UA та FS.UA, на яких можна було безкоштовно дивитись фільми та інші матеріали з порушенням авторських прав, а власника сайту FS.UA Андрія Комличенка було заарештовано і призначено судом заставу на суму завданих збитків – 5 мільйонів гривень. У 2020 р. було вперше винесено вирок суду одному з інтернет-провайдерів в справі про нелегальне надання абонентам інтернет-провайдера послуги IPTV-телебачення без укладання ліцензійних договорів з правовласниками. Більшість відкритих кримінальних справ пов'язаних з ІТ-піратством знаходяться на етапі досудового розслідування або розгляду справи, тому їх результати незабаром можна буде дізнатись.

Проблеми захисту авторських та суміжних прав в мережі Інтернет обговорюються вже кілька років, проте позитивних зрушень дуже мало. Хоч і розроблюються досить прогресивні законопроекти з даного питання, але вони так і залишаються нерозглянутими та неприйнятими на полицях комітетів Верховної Ради України. Окрім створення законопроектів, для подолання ІТ-піратства також важливо проводити просвіту населення (будь-яка праця повинна бути оплачена, а якщо немає коштів на використання платного контенту, то існують альтернативні безкоштовні сервіси Open Source), реальні і дієві покарання за порушення авторських та суміжних прав в мережі Інтернет, блокування рекламних оголошень про надання нелегальних послуг та розширення можливостей легального використання контенту.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1994. № 13. Ст.64
2. Піратський контент: чому це погано та як з ним борються в Європі? Hromadske.tv: веб-сайт, 2018. URL: <https://hromadske.ck.ua/episodes/pirat-skyj-kontent-chomu-tse-pogano-ta-yak-z-nym-boryutsya-v-yevropi/> (дата звернення: 11.10.2020).

3. Захист права інтелектуальної власності в процесі створення стартапу в IT-галузі. Business Law Electronic Resource: веб-сайт, 2017. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/zaxyst-prava-intelektualnoi-vlasnosti-start-up-it/> (дата звернення: 11.10.2020).

*Вей Олег Андрійович
адміністратор Територіального
сервісного центру №4649
Регіонального сервісного центру ГСЦ
МВС у Львівській області (філія ГСЦ)*

ПРО РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в розвинених державах світу приділяють велику увагу питанню інформатизації суспільства. Це означає, що країна, буде володіти і розпоряджатись потужними інформаційними ресурсами, матиме ефективну систему їх реалізації, буде знати динаміку та перспективи розвитку інформаційних технологій на сучасному рівні науково-технічного прогресу. Сучасний етап розвитку суспільства в країнах, що володіють інформаційними технологіями можемо охарактеризувати як період всеохоплюючої інформатизації усіх соціальних інституцій та процесів, які пов'язані із формуванням інформаційних ресурсів і трансляції знань. У світі обсервується стрімкий розвиток засобів інформатизації (комп'ютерів, комп'ютерних мереж, всіляких електронних пристроїв) і, в зв'язку з цим, створення нових інформаційних технологій обробки, передачі, отримання та збереження інформації.

Однією із важливих умов підвищення рейтингу довіри до органів внутрішніх справ є всебічне використання сучасних методів та технологій, які стали можливими завдяки науково-технічному прогресу, який у свою чергу в останні роки зазнав бурхливого злету у напрямі розвитку інформаційних технологій.

В реаліях сьогодення складно уявити функціонування будь-якого з структурних органів Міністерства внутрішніх справ України (далі МВС України) без інформаційної підтримки та інформаційного забезпечення, накопичення та систематизації інформації в базах даних. Це є наочним підтвердженням загальновідомої тези «хто володіє інформацією, той володіє світом» [1, 202].

У 1991 році в системі МВС України почала формуватися перша місцева обчислювальна мережа, доступ до якої було надано керівникам МВС та головним службам управління, а 1992 рік став початком формування єдиної системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ МВС України – системи обробки даних, в котрій інформація обробляється за єдиною схемою, на основі єдиних для різних задач вихідних та нормативно-довідкових матеріалів. У 2000 році інформаційна мережа вже складалася з місцевих обчислювальних мереж структурних підрозділів МВС України та УМВС, які були об'єднані в одну інформаційну систему. Місцеві мережі кожної структурної служби функціонували самостійно та автономно. Відповідні служби апарату МВС створювали та супроводжували місцеві бази даних, доступ до яких відбувався відповідно до службових потреб співробітників [2].

У 2002 році був створений Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України. Даний підрозділ є структурним підрозділом апарату МВС України, основне функціональне призначення якого полягає у розробці та впровадженні інформаційних технологій в діяльність органів внутрішніх справ України [3, с. 80]. Департамент також забезпечує формування електронних версій для персональних обліків МВС – «Зниклі громадяни», «Особи, які переховуються від органів влади», «Неопізнані трупи», «Культурні цінності», «Мобільні телефони», «Транспортні засоби у розшуку», «Зброя у розшуку» та ін. На основі Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення у 2006 році передбачалась організація Оперативно-аналітичного департаменту, який мав відповідати за розбудову оперативно-аналітичних структур в центральному апараті та в регіональних підрозділах. Однак, мета і завдання новоствореного підрозділу не були чітко визначені, тому вже у 2007 році його реорганізували у Департамент стратегічного аналізу і прогнозування. Тоді ж були створені сектори інформаційних технологій в складі міських, районних та лінійних органів внутрішніх справ [4].

Звертаємо увагу, що в Міністерстві внутрішніх справ України на протязі останніх 45 років було накопичено позитивний досвід застосування різноманітних інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем оперативно-розшукового та інформаційно-довідкового призначення. Департаментом інформаційних технологій МВС України була створена та зазнає постійного покращення система інформаційного забезпечення, яка здійснює інформаційну підтримку практичної діяльності органів внутрішніх справ. Серед найбільш потужних складових вищезгаданої системи необхідно відмітити «Інтегровану інформаційно-пошукову системи МВС України» («АРМОР»), «ЄРДР», «НАІС», «АРКАН», «ЦУНАМІ», «ГАРПУН». Практика здійснення органами внутрішніх справ їх безпосередніх завдань переконливо свідчить про важливу, а в багатьох випадках пріоритетну роль системи інформаційного забезпечення МВС України як ланки, що значно підвищує ефективність роботи всієї системи правоохоронних органів України.

Як показав історичний огляд розвитку інформаційного забезпечення в Україні, протягом останнього часу зазнали змін умови його розвитку – на засадах демократії та гласності, а також стрімкого провадження новітніх інформаційних технологій. Цілком логічно, що у зв'язку з цим деякі сфери інформатизації правоохоронної діяльності залишаються не до кінця врегульованими, що вимагає проведення ґрунтовного аналізу змісту нормативно-правової бази [5, с. 168]. Характеризуючи сучасний стан вітчизняного інформаційного законодавства у сфері правоохоронної діяльності, К.І. Беляков вказує на відсутність легальної чіткої, ієрархічної єдності в системі інформаційного законодавства, що викликає суперечливе тлумачення та застосування його норм в практиці [6, с. 222].

М. Перепелиця та А. Володько у своєму дослідженні формування інформаційних систем наголошують також на невідповідності рівня розвитку інформаційних систем наявним актуальним потребам працівників правоохоронних органів. Науковці також констатують, що на даний час працівники правоохоронних органів не в повному обсязі використовують впроваджені інформаційні системи, а в умовах проведення реформи в правоохоронній сфері постала проблема простоювання і загублення наявних систем, які довели свою ефективність на практиці. Це зумовлено тим, що відбувається розформовування

підрозділів, завдання яких полягало у наданні та внесенні інформації до інформаційних систем, а нові підрозділи даними функціями ще не були наділені [7, с. 84].

Узагальнюючи, відмітимо, що інтеграція інформаційних технологій в діяльність органів МВС України дозволяє удосконалити механізми управління боротьби зі злочинністю, забезпечує належне функціонування структурних підрозділів внутрішніх справ, що сприятиме, оперативному отриманню доступу до оперативної інформації, необхідної для виконання оперативно-службових завдань, кваліфіковано здійснювати їх аналіз, та приймати відповідні управлінські рішення. Розвиток комп'ютерних технологій дає змогу для створення нових форм і методів роботи, підвищення професіоналізму кожного працівника органів Міністерства внутрішніх справ України.

Використана література:

1. Танкушина Т. Ю. Автоматизовані інформаційні системи в структурі реєстраційної діяльності міліції: становлення, розвиток, сучасність // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Юридичні науки: [у 2 ч.]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – Ч. I. – 224 с.
2. Криштанович М.Ф. Модернізація механізмів державного управління в системі органів внутрішніх справ сучасної України: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Криштанович Мирослав Франкович ; Чорномор. нац. ун-т ім. Петра Могили. - Миколаїв, 2016. - 474 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Kryshtanovych_dis.pdf
3. Янковська О.Г. До питання ефективності системи інформаційного забезпечення у розкритті та розслідуванні злочинів [Електронний ресурс] / О.Г. Янковська // Правова інформатика. – № 2(26). – 2010. – С. 78-81. – Режим доступу: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/10yogrrz.pdf>
4. Криштанович М.Ф. Державне управління інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності органів внутрішніх справ України: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / М.Ф. Криштанович // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 4. – С. 104-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2012_4_17.

5. Парубін К.О. Нормативно-правове забезпечення інформатизації міліції України / К. О. Парубін // Право і Безпека. – 2012. – № 1. – С. 168-171. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_1_38.
6. Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення. Монографія. – К. : КВІЦ, 2008 – 576 с
7. Перепелиця М.М. Порядок формування інформаційних пошукових систем у системі МВС [Електронний ресурс] / М.М. Перепелиця. А.Г. Володько // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 2. – С. 75-85. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2016_2_13c.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами, галузями,
комплексами**

*Графська Орислава Іванівна, Боратинський Олег Володимирович,
Євдощенко Олена Вадимівна* ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ
ЦІНИ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В
ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19.....3

Менеджмент

Олексієнко Анастасія Сергіївна, Воржакова Юлія Петрівна МЕТОДИ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....6

Маркетинг

*Разінькова Міла Юріївна, Небаба Наталія Олександрівна, Ятчук Ольга
Михайлівна* ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ
ПРОДАЖАМИ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ.....10

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Волошина-Сідей Вікторія Вадимівна, Чернова Анастасія Ігорівна
РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВИТРАТ В ПРОЦЕСІ ЇХ
ОПТИМІЗАЦІЇ.....15

Уманська Юлія Миколаївна, Кащенко Валерія Валеріївна
ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА РЕЗЕРВИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ.....17

Податкова система. Бюджетна система

<i>Віра Аліна Віталіївна</i> ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ В 2020 РОЦІ.....	19
---	----

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

<i>Машилій Галина Богданівна, Ткачук Катерина Ярославівна</i> ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	22
---	----

<i>Машилій Галина Богданівна, Шпендак Юлія Романівна</i> РОЗВИТОК СИСТЕМИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	24
---	----

<i>Чайка Мар'яна Петрівна, Машилій Галина Богданівна</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАДИ.....	26
---	----

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

<i>Maksurov Alexey Anatolevich</i> COORDINATION RULES OF RIGHTS IN CURRENT LEGISLATION OF GIBRALTAR.....	29
--	----

<i>Пильгун Наталія Василівна, Шарко Альбіна Миколаївна</i> ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СИСТЕМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ.....	31
---	----

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Гутник Євгенія Степанівна ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН.....34

Місяць Олександр Андрійович ПОДРУЖЖЯ ЯК ЄДИНИЙ СУБ'ЄКТ
ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....39

Цеберський Володимир Віталійович ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЦИВІЛЬНО-
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....41

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

Мошняга Любов Володимирівна СУЧАСНЕ ЗАКОНОДАВЧЕ
РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИХ
ДЕРЖАВАХ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....45

Мошняга Любов Володимирівна, Вахарик Алла Володимирівна
РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСНОВ
АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ.....51

Смірнова Валентина Михайлівна КРИМІНОЛОГІЧНА
ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВИ ЗЛОЧИНУ55

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Кузь Тетяна Володимирівна ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ ТА
МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....59

<i>Сливка Ігор Миколайович, Лисак Ігор Богданович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ.....	63
--	----

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Власишина Юлія Володимирівна</i> ЩОДО ВІДМОВИ У ВИДАЧІ ВИСНОВКУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ.....	67
---	----

<i>Савченко Антоніна Михайлівна</i> ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС, ЯК ОСНОВА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ НОРМ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	71
---	----

Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове право. Банківське право

<i>Козут Денис Віталійович</i> СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ.....	73
--	----

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

<i>Абражєвич Дар'я Артемівна</i> ІТ-ПІРАТСТВО ЯК ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ.....	77
--	----

<i>Вей Олег Андрійович</i> ПРО РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ.....	80
--	----

Підписано до друку 06.11.2020р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

www.spilnota.net.ua

П'ятдесят перші економіко- правові дискусії

27 жовтня 2020 р.

**Матеріали міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

